

Vroeger was de oude postkoets
Een ècht stukje romantiek:
Hoef-getrappel, wiel-geratel,
Af en toe posthoorn-muziek.
Groote luxe-glazenkasten
Suizen nù van land tot land
Met als éénig avontuurtje
Nu en dan een leuke band.

BOLS

blijft onveranderd van kwaliteit!

Een korte biographie van

Mussert

A. W. Bruna & Zoon's Uitgevers Maatschappij
Brigitten Straat 7, Utrecht

Faint, illegible text located below the illustration of the standing figure.

Musart

Faint, illegible text located at the bottom of the left page.

HANDLEIDING

*Ten gebruike van onze
Nederlandsche bondgenooten
met de bedoeling hen gedurende
de komende bevrijding te helpen,
en hun raad te geven*

Uitgegeven
door het
GEALLIËERDE OPPERBEVEL

INHOUD.

DEEL I.

Hoe Ge U kunt voorbereiden op de komst van de Geallieerde Strijdkrachten.

	Blz.
1. INLEIDING	9
2. DE BEDOELING VAN DEZE BROCHURE	10
3. WAT DE BEVRIDING VOOR U ZAL BETEKENEN	12
4. HELPT IN HET ONDERBRENGEN VAN ONTSNAPTEN	13
5. HOE GE EEN SCHUILKELDER KUNT MAKEN	14
6. HOUDT U GEREED OM EERSTE HULP AAN GEWONDEN TE VERLEENEN	19
7. LET OP BRANDGEVAAR	24
8. BEREIDT U VOOR OP BOMBARDEMENTEN	27
9. OEFENT U IN OBSERVATIE	29
10. OEFENT U IN HET BESTUDEEREN VAN KAARTEN	31
11. BESTUDEERT HET DUITSCHE TRANSPORTSYSTEEM	33
12. BESTUDEERT DEN VIJAND	34
13. HELPT DE ONDERGRONDSCHEN PERS	39
14. DE VOEDSELTOEFSTAND IN EUROPA	39

BIJVOEGSEL.

DE BURGER GEDURENDE DE BEVRIDINGSOPERATIES	42
--	----

DEEL II.

Uw taak wanneer de Geallieerde Strijdkrachten uw land binnenrukken.

	Blz.
1. BEREIDT U VOOR OP GEVAREN	46
2. UW OOGEN KUNNEN DE GEALLIEERDEN HELPEN	47
3. HOEDT U VOOR GERUCHTEN	49
4. PAST OP VOOR MIJNEN, VALLLEN ENZ.	51
5. DE ONMIDDELLIJKE VOEDSELVOORZIENING VAN HET GEBIED ONDER GEALLIEERDE CONTROLE	53
6. VOOR HET GEVAL DE DUITSCHERS GAS GEBRUIKEN	54

Nederlanders ! Bondgenooten !

Het voornaamste oorlogsdoel der Vereenigde Volkeren is de overgebleven As-mogendheden tot overgave te dwingen. Niets mag dit streven in den weg staan, omdat het slagen van alle andere plannen van dit eene doel afhangt.

Zooals Ge weet is de bevrijding van West-Europa een noodzakelijk onderdeel van de Geallieerde plannen. Een mislukking daarvan, als gevolg van voorbarige actie, moet tot iederen prijs vermeden worden. Als het tijdstip van de landing eenmaal gekomen is, moet zij ook met maximale doelmatigheid en een verpletterende zekerheid plaats hebben. Om dit succes te bereiken zijn niet alleen enorme materiële voorbereidingen noodig, maar de actie moet bovendien op den juisten tijd geschieden en precies in een uitgebreid en ingewikkeld strategisch plan passen. Dit is de reden, waarom de dag der bevrijding voor U niet eerder gekomen is.

Gij, Nederlanders, zijt onze bondgenooten. Uw zonen vechten heden in de rijen der Geallieerden als soldaten, matrozen en vliegers. Velen onder hen zullen met de bevrijdingslegers meekomen en nu zal de tijd spoedig aanbreeken, waarop Ge U moet voorbereiden om U bij hen aan te sluiten en deel te nemen aan den uiteindelijke aanval op Uw onderdrukkers, die Uw land zijn binnengevallen, nadat zij plechtig verzekerd hadden Uw neutraliteit te zullen eerbiedigen, die de oorlogswetten hebben overtreden, Uw landgenooten vermoord, U Uw voedsel ontnomen en Uw mannen en vrouwen naar hun

eigen land weggevoerd om daar slaven-arbeid voor hen te verrichten. Velen onder U hebben den strijd na 1940 actief of passief voortgezet. Dergelijke hulp is voor het Geallieerde Opperbevel van onschatbare waarde geweest en de namen dezer heldhaftige strijders van de ondergrondse bewegingen zullen wij ook na de bevrijding niet vergeten.

Er zijn er echter nog velen onder U, die niet met zekerheid weten wat ze kunnen doen of op welke wijze ze kunnen helpen vóór of op den dag, waarop de geallieerde legers Uw land zullen betreden : den dag waarop Ge zoo geduldig en vol hoop hebt gewacht. Op dien dag zal er meer verwacht worden dan juichen en met vlaggen zwaaien alleen. Die dag zal vragen om moedige harten, koele hoofden en willige handen.

Die dag zal niet alleen strijders vergen, maar ook ervaren en georganiseerde werkers — administratieve krachten van openbare en particuliere instellingen, spoorwegarbeiders, motor-herstellers, electriciens, mecaniciens, chauffeurs, schippers, enz. Het zal hun plicht zijn hun dagelijksche beroep ten behoeve van de Geallieerden te blijven uitoefenen. Op deze wijze zal de overwinning en de vrijheid op even doelmatige en cervolle wijze gediend worden als met het geweer in de hand.

Anderen, mannen zoowel als vrouwen, zullen noodig zijn als brandwachten, in reddingsbrigades, als pleegzusters en in de "Eerste Hulp"-Dienst. Vrijwilligers voor

dit soort werk, voor de bescherming der persoonlijke en algemeene veiligheid, moeten zich nu reeds beginnen te oefenen en te organiseren. Men moet niet vergeten, dat de luchtbeschermingsdienst gedwongen zal worden zich te beperken tot werk dat voor de Duitschers van militair belang is en geen gelegenheid zal hebben om het eigendom van de eigen leden te beschermen of zich om eigen kameraden te bekommeren. Bedenk ook, dat de vijand waarschijnlijk alles op zijn terugtocht zal trachten te vernielen.

De vijand pocht dikwijls op „de vesting Europa” en leeft in den waan, dat hij door een ondoordringbaren betonnen muur is omgeven. In werkelijkheid is hij omsloten door een muur van onverzoenlijke, vastbesloten mannen en vrouwen, die zijn verbindingslijnen en opslagplaatsen in hun macht hebben. Hij is gevangen binnen een muur van vaderlanders, die branden van verlangen om zich van hun knellende banden te ontdoen. Bovendien . . . zelfs de betonnen muur, waarop hij zich zoo beroemt, is niet ondoordringbaar.

In het algemeen verwacht het Geallieerde Opperbevel dat zijn bondgenooten, de Nederlandsche patriotten, op de volgende wijze hun eigen bevrijding zullen helpen bevorderen :

- a) Door sabotage te plegen achter het front van den vijand.
- b) Door het verleenen van hulp op groote schaal in administratieve en andere diensten.
- c) Door het geven van inlichtingen.

Het tijdstip daarvoor zal *duidelijk en onmiskenbaar* aangekondigd worden. Vergeet ondertusschen niet, dat geduld evenzeer een

militaire deugd is, als paraat-zijn. Bovenal, laat den vijand niets van Uw plannen blijken, totdat de tijd daarvoor gekomen is. Vermijd provocatie, bewaart Uw discipline, weest gereed, koel en vastberaden en overtuigt U ervan, dat, wanneer Ge opdracht krijgt om te handelen, deze opdracht de ware is en afkomstig van de Geallieerden en niet van den vijand.

Het Geallieerde Opperbevel.

2. De bedoeling van deze brochure

Op de volgende bladzijden hebben wij U met opzet alles van den zwarten kant laten zien, daar het onze plicht als Geallieerden is, U op alle mogelijkheden voor te bereiden. Het zou gemakkelijk voor ons geweest zijn de feiten rooskleuriger voor te stellen en het heele beeld wat aantrekkelijker te maken, maar dit zou laf en in strijd met Uw werkelijke belangen geweest zijn.

Dit boekje is daarom samengesteld met twee bedoelingen :

- a) Om U te waarschuwen tegen de gevaren, waaraan Ge blootgesteld kunt worden in geval van een landing en om U raad te geven aangaande de beste wijze, waarop Ge U daartegen kunt beschermen.
- b) Om U te toonen op welke wijze Ge kunt helpen deze gevaarlijke periode te verkorten, door den vijand tegen te werken, verzwering in zijn rijen stichten en Uw bondgenooten te helpen.

Het is natuurlijk best mogelijk, dat Ge in het geheel niet bij de

bevrijdingsoperatie betrokken zult worden. Zoodra de Deutsche soldaat begint te beseffen, dat zijn leiders zijn leven op het spel zetten op hun eigen hachje te redden, als hij evenals zijn leiders inziet, dat Deutschland den oorlog eigenlijk al verloren heeft — dan is een landing misschien overbodig. Het is evenwel veiliger te veronderstellen, dat zij werkelijk op komst is en er U op voor te bereiden.

Bestudeert deze brochure zorgvuldig. Tracht groepen te vormen met Uw bureu om de aanwijzingen die zij bevat, te bespreken en te bestudeeren en kiest uit Uw midden

iemand om Uw groep te organiseren en deze lessen in praktijk te brengen.

Bedenk, dat de Duitschers waarschijnlijk zullen proberen ook de tot dusverre met gunstig gevolg verborgen radio's in beslag te nemen op een oogenblik, waarop Ge ze zelf het meeste noodig zult hebben om naar instructies uit Londen te luisteren. Neemt hier-tegen Uw maatregelen. Ook zou de stroom afgesneden kunnen worden door de Duitschers of door bombardementen verbroken ; in dit geval zou een batterij van groote waarde zijn.

EEN BELANGRIJKE MEDEDELING

aan de ondergrondse gewapende strijders
in Nederland

Deze brochure is uitgegeven niet-militaire wijze van dienst voor algemeen gebruik van de geheele bevolking, vrouwen en kinderen inbegrepen. Het hoofddoel is hen te helpen zich zelf te beschermen en bovendien te toonen hoe zij, die er toe in staat zijn, de Geallieerden vóór en na de bevrijding op nuttige, kunnen zijn. Zij, die instructies voor onmiddellijke actie verwachtten, zullen niet teleurgesteld worden, maar in deze brochure behoeven zij niet naar dergelijke instructies te zoeken. Deze zullen hun langs andere wegen bereiken.

3. WAT DE BEVRIJDING VOOR U ZAL BETEKENEN

Het is waarschijnlijk dat het betreden van Uw land door de Geallieerde troepen aan vele officieren en manschappen het leven zal kosten. Zij zullen sterven voor de bevrijding van Uw land en de andere bezette gebieden van Europa. De bevrijding zal ook het leven kosten aan velen onder de burgerbevolking aan de Engelsche kust. Zij zal schepen kosten en het leven van bemanningen. De arbeiders in de Amerikaansche en Britsche fabrieken zullen er hun onvermoeide en beste krachten aan geven.

Het is mogelijk, dat wij ook van U grotere offers zullen vragen voor de zaak der bevrijding, dat wij ook Uw land, na al het leed in 1940 en daarna onder het juk van de Duitschers, nu nog zullen vragen om met een laatste krachtinspanning dit juk af te werpen.

Het is beter deze feiten nu onder de oogen te zien dan zich door ongegrond optimisme te laten verblinden. Er staan U waarschijnlijk ontberingen te wachten. Hoc beter men voorbereid is om deze ontberingen te doorstaan, hoe gemakkelijker men ze zal kunnen dragen en hoe eerder het land van den vijand gezuiverd zal zijn. Niets behalve de Duitsche overgave kan nu de invasie tegenhouden. Een verstandige voorbereiding zal Uw weerstandsvermogen verhoogen.

Wat zal de bevrijding voor U betekenen? Het is bijna met zekerheid te zeggen, dat de kuststreken vanuit de lucht en vanuit zee

gebombardeerd zullen worden, evenals spoorlijnen en wegen, die gebruikt worden voor vijandelijk transport.

Dit zal waarschijnlijk ten gevolge hebben, dat het verkeer in de war gebracht wordt en dat — totdat de Geallieerden tot in de streek waar Gij woont, zijn doorgedrongen — de voedselvoorziening stop staat. Waterleidingen zullen misschien vernield of verontreinigd worden door gebroken rioleeringen. Gas- en electriciteit kunnen volkomen afgesneden zijn.

De vijand zal trachten al Uw middelen van bestaan op zijn terugtocht te vernietigen; misschien zelfs al vóór de bevrijdingsoperatie begint. Dit is in strijd met het Internationale Recht en *gij zijt gerechtigd hem, met welke middelen ook, te verhinderen deze lafhartige daden uit te voeren.**

De meeste van de zoo juist geopperde mogelijkheden kunnen worden voorzien en derhalve kunnen tegenmaatregelen worden genomen. Op blz. 14-16 kunt Ge de beschrijving vinden van een goeden schuilkelder, die aan degenen, die niet actief aan den strijd deelnemen redelijke veiligheid biedt: een goede voorraad water en nood-

* Als U getuige bent van misdadige handelingen door de Duitsche troepen, onthoudt dan hun namen en afdeelningsnummers en rapporteert deze bij de geallieerde officieren, zoodra de gelegenheid zich daartoe voordoeit.

rantsoenen zullen U door den tijd voordat de Geallieerden komen, heen helpen.

Mogelijke slachtoffers voor deportatie . . .

Het is de plicht van alle ambtenaren en civiele administrateurs om onder te duiken, zoodra het signaal voor de bevrijding gegeven wordt. Zij doen er zelfs beter aan zich te verbergen vóór het signaal gegeven wordt, aangezien, naarmate die dag nadert, de vijand zeker zal trachten hen gevangen te nemen en in concentratiekampen op te sluiten of met zich mee te voeren. Het is de plicht van een ieder met bepaalde vakkennis, die den Geallieerden of zijn landgenooten van nut zou kunnen zijn, om hetzelfde te doen — werktuigkundigen, gemeente-ambtenaren, gas- en waterleidingspersoneel, doktoren, onderwijzers, — kortom allen, op wie het dagelijksche leven in een stad of gemeente steunt en verder allen, die voor mogelijke slavenarbeid naar de Duitsche oorlogsindustrie weggevoerd zouden kunnen worden.

4. Helpt in het onderbrengen van ontsnappen

Zoo goed als het de plicht is van zekere personen om onder te duiken, is het de vaderlandsche plicht van iedereen die helpen kan, om hen die weten te ontsnappen in alle opzichten bij te staan. Hoe beter Uw financiële positie is, hoe groter Uw plicht tegenover Uw vaderland en Uw landgenooten.

Dit zal inderdaad voor de meeste een moeilijk besluit betekenen, vooral voor hen, die een gezin hebben. Maar men moet niet vergeten, dat niet alleen de snelheid waarmee de bevrijding in zijn werk zal gaan, maar ook het welzijn van hun land ervan afhangt. Bovendien zullen zij zoodoende het concentratiekamp ontloopen.

Laat U niet ontmoedigen door de Duitsche propaganda, die iedere daad van verzet als een misdaad tracht voor te stellen. Er zijn altijd gewetenlooze schurken, zelfs in vreedestijd, maar de overgrote meerderheid van hen die een illegaal bestaan leiden, zijn ware vaderlanders, die U gaarne zullen helpen. Het Geallieerde Opperbevel geeft U daarom den raad, U bij deze patriotten aan te sluiten en Uw plannen dienaangaande met de grootste voorzichtigheid en onder de grootste geheimhouding uit te werken. Hoe minder personen de bijzonderheden van Uw plannen weten, hoe beter.

Laat zelfs Uw kinderen niet weten waar Ge heen denkt te gaan.

U moet deze menschen verbergen, voeden en voor hun algemeen welzijn waken, zelfs al betekende dit voor U, dat U zich enkele opofferingen moet getroosten. Tegenover de solidariteit van het geheele volk zal de Duitsche politie volkomen machteloos staan.

5. Hoe ge een schuilkelder kunt maken

Als Ge al een goede schuilkelder hebt, dan hoeft Ge dit alleen maar over te lezen om te zien of Ge niets vergeten hebt. Als Ge geen schuilkelder hebt, besluit dan of Ge (a) er een buitenshuis, of (b) in Uw eigen huis zult maken, of dat Gij (c) een gemeenschappelijke schuilkelder wilt inrichten, of van een in Uw omgeving gebruik wilt maken

Een schuilkamer binnenshuis

Besluit eerst welke kamer in Uw eigen huis of in Uw bedrijf, het best als schuilplaats kan dienen.

Als Ge een zaak, een winkel, een pension of een flatgebouw hebt, dan moet Ge besluiten waar Ge de personen voor wie Ge verantwoordelijk zijt, onder kunt brengen en hen er toe bewegen de schuilplaats gezamenlijk in orde te brengen.

Hoe Ge een schuilkamer moet kiezen

Ten eerste moet de kamer van stevige constructie en gemakkelijk te betreden en te verlaten zijn. Er moeten zoo weinig mogelijk (kleine) ramen in zijn.

Een kelder of sous-terrain is het beste, als tenminste de kans op een overstrooming door het barsten van een naburige waterleiding, door de nabijheid van een rivier, kanaal of door welke oorzaak ook, gering is. Gas- en waterleidingbuizen in den schuilkelder zijn uit den booze. Het is echter aan te raden een kelder te kiezen, die twee uitgangen heeft, of waarin men een nooduitgang kan maken door het losmaken van eenige bakstenen in den muur, zoodat men naar buiten kan kruipen. Als er geen kelder aanwezig is, kieze men een kamer op de beneden-

of op de eerste verdieping, welke uitkijkt op een muur, die U tegen de gevolgen van luchtdruk door ontploffingen veroorzaakt, kan beschermen. Bovenverdiepingen zijn minder goed, omdat deze geen voldoende bescherming bieden tegen splinters en brandbommen.

In een flatgebouw is het aan te raden een commissie te vormen, die de meest geschikte kamer of kamers uitkiest, waarin de bewoners kunnen schuilen en als zoodanig kunnen worden ingericht.

Voor het geval de Duitschers gas gebruiken, is het noodig de kamer af te kunnen sluiten. Dit wordt gedaan door alle splaten en barsten in ramen, muren, vloeren en plafonds dicht te maken, de schoorsteen af te sluiten en papier te plakken over ventilatie-openingen en roosters. Het is noodig een gordijn of een deken aan de buitenkant van de deur op te hangen, zoodat een gedeelte op den grond rust. Nat houden gedurende een gasaanval verhoogt de veiligheid. Een latje met vilt onder de deur dient hetzelfde doel.

Als Ge dit gedaan hebt, onderzoekt dan met een lucifer of er geen tocht meer onder de deur doorkomt.

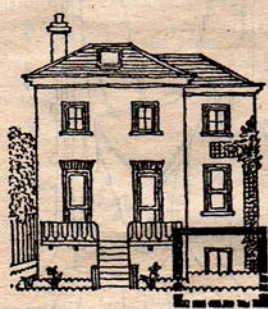
Hoe groot moet de kamer zijn ?

In een kamer met een normale hoogte van 3-4 meter, waarin per persoon 1,80 vierkante meter vloeroppervlak aanwezig is, kan elk dezer personen 10 uur, zelfs zonder ventilatie doorbrengen.

Een kamer van 3 bij 3 meter biedt dus ruimte voor 5 personen

Een kamer van 4 bij 3 meter biedt ruimte voor 7 personen

Een kelder of sous-terrain biedt grootere veiligheid wanneer afdoende voorzorgsmaatregelen tegen gas genomen zijn en er geen gevaar voor overstrooming bestaat.

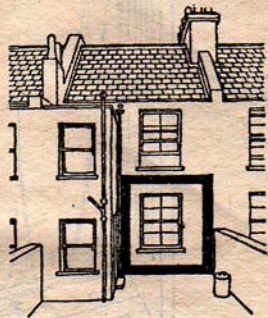
Een kamer van 6 bij 3 meter biedt ruimte voor 12 personen.

Hoe men de kamer versterken kan

U kunt verbeteringen in Uw schuilkamer aanbrengen als het materiaal ervoor voorhanden is. Een eerste eisch is echter om de juiste kamer te kiezen en de hieronder genoemde wenken zijn alleen als extra voorzorgsmaatregelen te beschouwen. De schaarschte aan bouw materiaal in Holland maakt het waarschijnlijk onmogelijk om deze voorzorgsmaatregelen te nemen.

We laten hen hier echter volgen

Bij gebrek aan een kelder kieze men bij voorkeur een kamer gelijkvloersch waarvan de buitenmuren aan beide zijden bescherming bieden tegen luchtdruk.

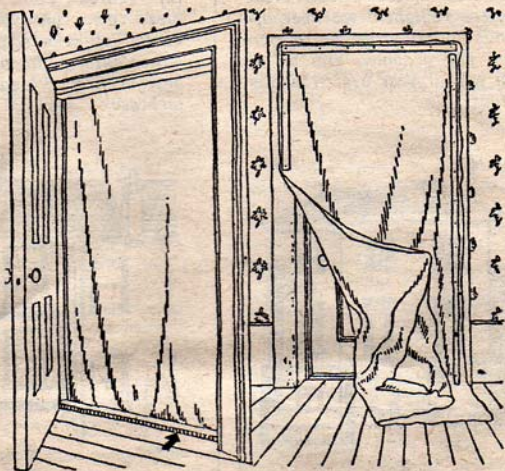
voor het geval Ge het benodigde materiaal ervoor kunt vinden in een ander gedeelte van Uw huis of schuur.

Als Uw schuilkamer op de benedenverdieping is of in den kelder, dan kunt Ge de zoldering versterken met stutten of balken, als Ge die tenminste krijgen kunt (zie schets hieronder). Ge hebt misschien wel een vriend in het bouwvak, die U hierin raad kan geven, voordat Ge begint.

Deze stutten of balken worden tusschen twee planken (een op den grond en een tegen de zoldering) geplaatst.

Hoe men een deur gasdicht kan afsluiten.

De kleine illustratie laat zien hoe deze balken op hun plaats worden gehouden door twee blokjes hout, die aan de zolderingsbalk worden vastgespijkerd. De stutten of balken worden vastgeklemd door twee wiggen, die van onderen tegenover elkaar worden aangebracht. Deze mogen echter niet te stijf aangedreven worden daar men anders de zoldering erdoor zou kunnen oplichten en beschadigen. Als de vloer van Uw schuilplaats even stevig is als in een kelder, dan is een plank over de heele lengte van de vloer niet noodig — een stuk plank van een halve meter lang onder iedere balk zou

dan voldoende zijn.

Bescherming van Uw ramen en bescherming tegen glassplinters

Als Ge Uw ramen niet met luiken, of planken kunt afsluiten of ze met zandzakken en boeken kunt beschermen, plakt of lijmt er dan stevig doorschijnend papier of een stuk net-gordijn aan de binnenkant overheen. Dit zal het binnenvliegen van kleine glassplinters door den luchtdruk verhinderen. Bedenkt echter dat ramen altijd uit den booze zijn en dat een kamer met ramen nauwelijks als schuilkamer in aanmerking kan komen.

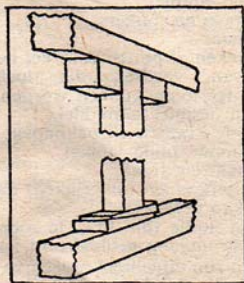
Als Ge geen kamer missen kunt

Als de leden van Uw huisgezin slechts één kamer in gebruik hebben en Ge kunt nergens anders heen, dan is het toch altijd nog beter in een kamer met stevige muren te zijn dan buiten, waar men in 't geheel geen bescherming tegen bombardementen heeft. De meeste slachtoffers gedurende de lucht-aanvallen op Engeland, vond men onder diegenen, die buiten aan het werk waren of die zich door nieuwsgierigheid lieten verleiden naar buiten te gaan.

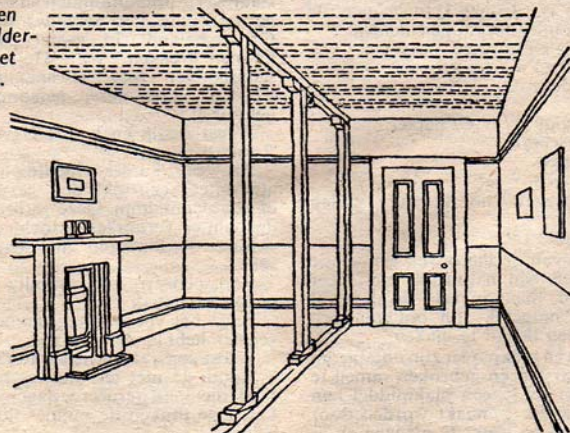
Wat Ge voor Uw schuilkamer noodig hebt

Hieronder volgt een lijst van artikelen die Ge voor Uw schuilkamer noodig hebt en die Ge voorloopig in een doos of in een lade in die kamer kunt opbergen.

Hoe men de steunbalken zoodanig kan stutten dat ze sterken druk of schok kunnen weerstaan

Hoe men een zoldering moet stutten.

Kaarsen en lucifers (niet te gebruiken als Ge gaslucht ruikt.) Zaklantaarn (met reservebatterijen en-lampje).

Hamer en spijkers.
Schaar

Blikken of potten voor het bewaren van voedsel, die luchtdicht afgesloten kunnen worden.

Een desinfectie middel.

Oude kranten en pakpapier.

Schoone oude lappen.

Naald en draad.

Waterkannen (of kruiken) die men kan afdekken.

Een sluitje (om hulp te roepen als de uitgang geblokkeerd is).

Een zoo uitgebreid mogelijke huishoek (Zie blz. 19).

Als ge zonder gevaar voor een radio in de schuilplaats kunt zorgen, doet het dan.

De volgende voorwerpen moet Ge klaar hebben om, zodra dat noodig is, ze met U mee naar de schuilkamer te kunnen nemen.

Koppen en borden.

Vorken en messen.

Extra dekens.

Lijm.

Kamerpot en W.C. papier.

Kamerscherm.

Matrassen.

Overjassen.

Een groote hoeveelheid versch water.

Voedsel.

Veel van de hierboven genoemde artikelen zijn natuurlijk niet meer te koop, maar in vele gevallen zal het U mogelijk zijn om van den nood een deugd te maken.

Lijm en plakpapier zijn noodig om over barsten en gebroken ramen te plakken (N.B. een plakmiddel kan gemakkelijk gemaakt worden door wat meel en water te mengen en er

een of twee kruidnagels in te doen om het versch te houden).

Het gebruik van kolen- of gaskachel moet vermeden worden: de lucht blijft verscher als men het zonder kan stellen. Het is beter dekens en jassen te gebruiken om warm te blijven.

Voor Ge U naar de schuilkamer begeeft

Ziet dat alle gaskranen dichtgedraaid zijn, dat emmers water en emmers zand in huis op hun plaats staan en dat een teil of bad met water is gevuld voor het geval brand uitbreekt.

Behulpzaamheid in de schuilkamer

Controleert of alle personen aanwezig zijn. Neemt geen huisdieren mee.

Laat iemand onder U op een beschutte plaats op den uitkijk staan voor brandbommen en andere gevaren, die het gebouw, waarin Ge U bevindt, in gevaar zouden kunnen brengen en die Ge in Uw schuilkamer niet gevaar zouden worden. Lost dezen persoon om het uur af.

Weest rustig en houdt U warm. Rookt niet.

Als de kamer luchtdicht is afgesloten, gebruikt dan geen gas of petroleumlamp. Deze verbruiken de lucht en veroorzaken tocht.

Laat de kinderen niet te wild spelen.

Rantsoeneert zoo noodig den voedselvoorraad.

Bergt het voedsel weg, nadat Ge gegeten hebt en dekt het toe.

Weest spaarzaam met water.

Houdt U met iets nuttigs bezig. Laat niemand terneergeslagen zijn. Laten de flinken de minder flinken helpen.

Een schuilkamer buitenshuis

Als Ge een schuilkamer in Uw tuin of ergens anders buiten kunt graven, let dan op drie dingen:

a) In de schuilkamer moet Ge U in zittende houding, lager dan de oppervlakte van den grond buiten bevinden.

b) Zorgt dat er minstens een meter grond op het dak komt te liggen en dat de zijanten goed verscherd zijn.

c) Let er op dat Uw kelder goed gedraineerd is, dwz. dat het water

dat langs de toegangstrap naar beneden loopt van de deur weg en niet naar binnen stroomt.

(Zie schets voor een eenvoudige schuilplaats.)

Een eenvoudige loopgraaf

Men kan een tijdelijke schuilplaats maken tegen bomaanvallen en geweervuur, door een loopgraaf in de vorm van een kruis te graven, waarvan iedere arm twee meter lang, 75 cm. breed en 75 cm. diep is.

6. Houdt u gereed om Eerste Hulp aan gewonden te verleenen

Gewonde soldaten of parachutisten zouden in Uw omgeving kunnen neerkomen en U om hulp kunnen vragen; er zouden slachtoffers in Uw stad of dorp kunnen vallen. Tracht daarom de volgende instructies uit het hoofd te leeren; ze kunnen kostbare menschenlevens redden.

Ge hebt natuurlijk Uw eigen Eerste Hulp bij Ongelukken-organisatie die de bevolking ten dienste staat. Het is echter mogelijk dat de leden van deze organisatie op een kritiek oogenblik niet te bereiken zijn. Het is daarom van het grootste belang zelf Eerste Hulp te kunnen verleenen aan Uw eigen landgenooten en aan de Geallieerden, wanneer de bevrijding begint.

De grondbeginselen van Eerste Hulp

Denkt nooit dat iemand dood is, alleen omdat levensteekenen ontbreken. Zelfs een dokter is hiervan niet altijd zeker, laat staan iemand die Eerste Hulp verleent. Het is

beter een dood lichaam te behandelen, dan iemand, die nog in leven is te laten sterven door gebrek aan behandeling.

Verwijder de oorzaak van de verwonding of van gevaar van nieuw letsel, indien dit mogelijk is.

Ernstige bloedingen vereischen onmiddellijke aandacht, wat de andere verwondingen ook mogen zijn.

Lucht: De patient moet in een dusdanige houding liggen, dat hij kan ademen; de luchtwegen moeten vrij gehouden worden.

Warmte: Houdt den patient warm. Dit is van het grootste belang, omdat het een daling van de lichaamstemperatuur tegen gaat en het effect van een zenuwshok vermindert. (Zie blz. 21 voor behandeling van zenuwshok).

Rust: Een gemakkelijke positie van het lichaam zal het herstel ten zeerste bevorderen. De natuurlijke houding, die een patient inneemt mag niet gedachteloos veranderd

worden. Een huidwond moet zoo gauw mogelijk met een schoon verband verbonden worden.

Als een der beenderen gebroken is, mag men den patient niet verplaatsen, totdat het been in een onbewegelijke positie is gebracht (tenzij door een andere oorzaak levensgevaar aanwezig is).

Het verwijderen van kledingstukken: Ontkleedt den patient zoo weinig mogelijk, daar de gevolgen van zenuwshok verergerd kunnen worden door hem aan koude bloot te stellen.

Als de kledingstukken toch verwijderd moeten worden, knipt ze dan niet noodig open.

Bij voorbeeld: Een jas moet van de schouders afgenomen worden, en wel eerst van de gezonde zijde van den patient; zoo nodig kan men den zoom van de mouw aan de gewonde zijde openknippen.

Overhemden, hemden of blouses moeten aan de voorkant doorgesneden worden en evenals een jas uitgetrokken worden.

Een broek knippe men langs den zijnaad open.

Stimulansen: Als de patient in staat is om te slikken, geeft hem dan warme koffie met suiker als dit voorhanden is, warme bouillon of warme melk. Dit echter is levensgevaarlijk bij buikwonden. Geeft hem geen alcohol tenzij op

voorschrift van den dokter. Men kan hem vlugzout of een brandende veer onder den neus houden, indien de patient buiten kennis is.

Er zijn nog andere middelen om den patient op te wekken, o.a. door zijn gezicht afwisselend met koud en warm water te besprenkelen, door een warme kruik op zijn maag te leggen of door de ledematen hard naar boven toe te wrijven.

Bedenk dat de behandeling voor zenuwshok een onmisbaar onderdeel is van Eerste Hulp.

En tenslotte Gijzelf: een wond zal U niet van streek brengen als Ge U dadelijk met iets bezighoudt. Bovendien zult Ge dadelijk weten hoe te handelen als Ge dit hoofdstuk goed in U opgenomen hebt.

Als Ge voortdurend bezig zijt en handig en beslist optreedt, dan zal dit den patient, die waarschijnlijk angstig en geschrokken is, gerust stellen. Sprekt hem bemoedigende woorden toe. Tracht hem te kalmeeren en te overtuigen, dat hij zich geen zorgen moet maken.

Bespreekt zijn toestand of verwoonden nooit met anderen in zijn bij-zijn.

Gaat zonder drukte, kalmeerend, doch practisch te werk, zoodat er een vertrouwenwekkenden en bemoedigenden invloed van U uitgaat.

Behandeling van een zenuwshok

Zenuwshok

Een zenuwshok is een verstoring van het zenuwgestel, waarvan de symptomen min of meer ernstig kunnen zijn: duizeligheid, bleekheid, een zwakke pols en zwakke ademhaling.

Legt den patient plat op den rug op een bed of op een deken. Als Ge denkt, dat er een bot gebroken is, verplaatst den patient dan niet meer dan noodig is. Maakt zijn kleeren los aan den hals, borst en om het middel.

Dekt hem warm toe met dekens of jassen, daar een zenuwshok het lichaam spoedig zijn warmte doet verliezen. Een kruik of een warme steen kan men ook gebruiken, maar let er op dat de patient zich niet brandt. (Wikkelt de kruik of steen in een doek en voelt aan Uw eigen bloote arm of die niet te warm is).

Geeft den patient iets warm te drinken. Als Ge niets warm kunt geven, laat hem dan kleine slokjes koud water drinken; doch alleen als de patient bij bewustzijn is en in staat is om te slikken.

De patient moet vooral warm gehouden worden.

Het verbinden van wonden

Droog Verband. Een stuk droog verbandgaas wordt op den wond gelegd om te voorkomen, dat er vuil in komt, om de geneezing te bevorderen en om er een zekere druk op uit te oefenen.

Als men geen steriel verbandgaas heeft, kan men een schoone zakdoek, een lap dubbelgevouwen katoen of linnen of wat nog veiliger is, een stuk schoon onbedrukt papier gebruiken, zooda de binnenkant van een enveloppe, maar dit mag alleen in noodgevallen gebeuren en geen blijvend verband zijn.

Nat compres. Dit wordt op de wond gelegd om de pijn te verzachten of zwellingen te verminderen. Wat men hiervoor ook gebruikte, het moet minstens in vieren gevouwen, in koud water gedrenkt en zoo uitgeknepen zijn, dat het niet druipt als men het ophoudt. Dit compres moet dikwijls vernieuwd worden om het koel en nat te houden.

Men kan ook de pijn verzachten

door een soortgelijk compres in warm water te drenken en het eveneens door herhaaldelijk vernieuwen, warm te houden.

Alle bovengenoemde Eerste Hulp compressen (behalve het koudwater compres) moeten met watten bedekt worden en door een verband op hun plaats gehouden worden. Het compres en de watten zullen den druk verdeelen van het verband, dat in een noodgeval misschien alleen uit een smalle reep goed zal bestaan, zooda een das of een stuk touw of koord.

Verband. Dit kan men improviseren door een zakdoek, riem, ceintuur, das, een lapje goed, een stuk touw of een koord of wat dan ook te gebruiken.

Het beste en nuttigste verband is evenwel het driehoeksverband. Dit is gemakkelijk te maken en kan in bijna alle gevallen gebruikt worden. Het is raadzaam er eenigen van in voorraad te hebben in geval van nood.

Het driehoeksverband maakt men door een stuk linnen of katoen van ongeveer een vierkante meter diagonaal door te knippen (zie teekening). Hiervan kunt Ge een breed verband maken door het dubbel te vouwen of een smal verband door het nog eens dubbel te vouwen (zie teekening). Men kan het gebruiken om een compres op zijn plaats te houden of als draagverband om een gewonde arm mee op te houden, om druk uit de oefenen, of om gebroken ledematen aan elkaar of aan het lichaam te binden.

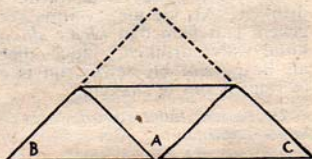
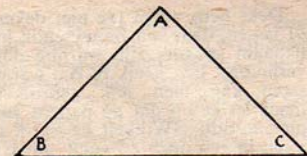
Eerste behandeling van wonden

Allereerst moet het bloeden gestelpt worden, daarna legge men een stuk steriel verbandgaas op de

wond om te beletten dat er vuil in komt. Dit moet stijf met een verband op zijn plaats gehouden worden. Nooit de wond met de vingers aanraken! Behandelt den patient verder als voor een zenuwshock, omdat pijn en bloedverlies op zichzelf zenuwshock kunnen veroorzaken.

Hoofd- en lichaamswonden

Bedekt de wond met een schoonen zakdoek of een dubbele laag verbandgaas. Legt hierop een opgevouwen zakdoek of een stuk opgevouwen beddelaken om den druk op de wond te verdeelen. Houdt dit compres op zijn plaats met een verband, een reep katoen of een das. Dit verband moet men stijf ombinden, tenzij er iets in de wond zit of er een bot gebroken is. In de beide laatste gevallen moet het verband los omgebonden worden. *Behandelt den patient als voor zenuwshock.*

Op bovenstaande wijze wordt een driehoeksverband tot de gewenschte breedte gevouwen.

toddat er deskundige hulp komt opdagen.

Behandelt den patient als voor zenuwshock

Als het te vermoeiend is om Uw greep te handhaven, tracht dan een kussentje of een steen in een doek gewikkeld, stevig over de slagader boven de wond te binden. Dit vermindert de bloedtoevoer zonder deze geheel en al af te snijden (zie teekening). Als Ge hierin niet

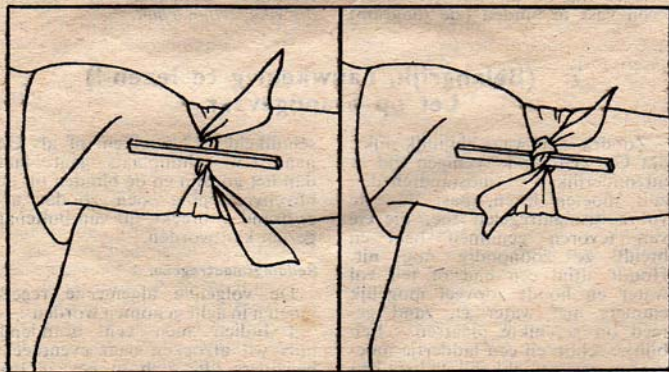
slaagt en er komt geen hulp opdagen, legt dan een schroefverband aan (tourniquet).

Het schroefverband

Het schroefverband (aderpers of tourniquet). Dit is gevaarlijk voor den patient tenzij men zeer voorzichtig te werk gaat.

Voor hen die het niet weten, wordt een schroefverband op de volgende wijze aangelegd: Legt een verband om het lid boven de wond (men kan hiervoor een das of een willekeurig stuk goed gebruiken), steekt een stokje, potlood of iets dergelijks door den knoop en draait het verband stijf aan, totdat het bloeden ophoudt.

Bindt dan het stokje, of wat men ook gebruikt, vast, zoodat het niet los kan draaien. Als er echter binnen een kwartier geen hulp komt opdagen, draait dan het stokje terug en maakt het verband los. Als het bloeden weer begint, draait dan het verband weer aan. Gaat zoo door met tusschenpoozen van 15 minuten. Als het bloeden definitief opgehouden heeft, kan men de wond verbinden op de gewone manier. Maar men moet er voor zorgen het lid niet te bewegen. Bestudeert de teekening met aandacht en weest zeer nauwkeurig in het uitvoeren van deze aanwijzingen, daar anders het lid zou kunnen afsterven en het leven van den patient gevaar zou loopen.

De teekening toont U hoe het verband eerst wordt geknoopt, dan wordt het houten stokje op den knoop geplaatst en daarover worden de einden opnieuw gestrikt. Dan draait men het stokje en verwekt zoodoende den noodigen druk.

Behandelt den patient als voor zenuwschok.

Gebroken beenderen

Als een der beenderen of ledematen gebroken is, verplaatst dan den patient niet, tenzij het absoluut noodzakelijk is. Hij zal gewoonlijk zelf de houding aannemen, die hem de minste pijn veroorzaakt. Ondersteunt hem daarom met kussens of gevouwen dekens, zoodat hij zich in deze houding zooveel mogelijk op zijn gemak voelt. Op de volgende punten moet gelet worden :

Een tijdelijk draagverband kan soms de pijn van een gebroken arm verlichten.

Een gebroken been kan men soms verlichting geven door het ter hoogte van de dij aan het andere been vast te binden (zie diagram)

7. (Belangrijk, nauwkeurig te lezen !) Let op brandgevaar

Zoodra het waarschijnlijk lijkt, dat Ge gedurende eenigen tijd in uitzonderlijke omstandigheden zult moeten leven, past dan de voorzorgsmaatregelen toe, die Ge van tevoren genomen hebt en breidt ze zoonoodig nog uit. Houdt altijd een bad of teil vol water en houdt zooveel mogelijk emmers met water en zand gereed op geschikte plaatsen. Een bijltje, schop en een laddertje moeten op een gemakkelijk te bereiken plaats staan.

Als er veel menschen in Uw huis wonen, overtuigt U er dan van, dat zij allen weten waar water, zand, schop enz. zich bevinden.

Als Ge naar buiten moet om Uw

Dit moet men doen voor de patient op een draagbaar gelegd of op andere wijze vervoerd wordt. Als het been door de huid steekt, tracht het dan niet op zijn plaats terug te duwen. Slipt het bloeden en bedekt de wond met een schoon stuk verbandgaas. *Behandelt den patient als voor zenuwschok.*

Brand- en schroeiwonden

Bedekt de brandwond met een droog stuk verbandgaas. Gebruikt een schoonen gevouwen zakdoek, een prop watten of een gevouwen reep beddelaken. In geen geval mag er olie, boter of een of andere vette zalf gebruikt worden. Als de brandwond of de huid erom heen schoongemaakt moet worden, gebruikt dan een sterke zoutoplossing. *Behandelt den patient als voor zenuwschok.*

schuilkelder te bereiken, of als Ge naar Uw schuilplaats gaat, laat dan het gordijn en de blinden op de bovenverdieping open, zoodat, als er brand uitbreekt, dit van buitenaf gezien kan worden.

Reddingsmaatregelen

De volgende algemeene regels moeten in acht genomen worden :—

1. Indien men een brandend huis wil afzoeken naar eventuele bewoners, die zich in gevaar bevinden, zoekt dan van boyen naar beneden.

2. Als Ge een brand wilt blussen, U zelf of iemand anders wilt redden, gaat dan plat liggen en beweegt U kruipende voort om hitte

en rook te vermijden.

3. Gebruikt geen gangen of trappen, als de redding door een raam kan geschieden.

4. Als Ge langs een brandende trap moet gaan of door een brandende kamer, blijft dan zoo dicht mogelijk bij de muren, aangezien daar de vloer het langste stand zal houden.

5. Als ge iemand redden wilt, die bewusteloos is, legt hem dan op zijn rug, bindt zijn polsen samen, knielt over hem heen, steekt Uw hoofd door den boog van zijn armen, zoodat zijn gewicht aan Uw nek komt te hangen en kruipt dan langzaam op handen en knieën vooruit.

6. Als ge iemand die bewusteloos is, de trap af wilt dragen, legt hem dan bovenaan de trap met het hoofd naar beneden gericht; neemt hem onder de oksels en trekt hem langzaam achteruit de trap af.

7. Als uw kleeren vlam gevat hebben, houdt dan uw handen voor den mond en rolt over den grond heen en weer, totdat de vlammen gedooft zijn.

8. Als iemand anders' kleeren vlam gevat hebben, houdt dan een deken of jas voor U, gooit hem of haar op den grond, gooit de deken of jas over hem heen en rolt hem heen en weer over den grond, tot dat de vlammen gedooft zijn.

9) Houdt deuren en ramen zooveel mogelijk dicht in een gebouw dat in brand staat, om de luchttoevoer te verminderen. Als ge een brandende kamer wilt binnengaan, waarvan de deur naar buiten opengaat, plaatst dan Uw voet eenige centimeters van de gesloten deur af, zoodat Ge de deur geleidelijk kunt openen en als schild tegen

de naar buitenslaande vlammen, damp en rook kunt gebruiken. Valt dan op Uw knieën en kruipt zoo noodig dicht langs de muren naar binnen.

10) Als ge door een raam wilt ontsnappen en er is geen touw voorhanden, gaat dan op de vensterbank zitten met de beenen naar buiten, draait U dan om met het gezicht naar den muur, laat U in Uw volle lengte zakken en laat U vallen met gebogen knieën.

Brandbommen

De meest doeltreffende brandbom is de kleine, 1 Kg. wegende, magnesiumbom, waarvan een vliegtuig er verscheidene duizenden kan vervoeren. De schok, veroorzaakt door de aanraking met een hard voorwerp, ontsteekt een slaghoedje dat de zeer brandbare inhoud van de bom doet ontbranden, waardoor groote hitte ontstaat. Bij de eerste ontbranding vliegen stukken in het rond; daarna valt de bom in een plas vloeibaar metaal uiteen en brandt gedurende 10 à 15 minuten met groote hevigheid. Sommige soorten bevatten een kleine hoeveelheid springstof, die tot 7 minuten na den schok van de aanraking ontploft. Het vuur wordt zoodoende verspreid en kan ernstige brandwonden veroorzaken tot op 10 meter afstand.

Hoe men brandbommen moet bestrijden

Een brand, die al om zich heen heeft gegrepen, moet men aan de brandweer overlaten, maar het dooven van brandbommen en het zoodoende voorkomen van brand is het werk van den gewonen burger.

Brandbommen kunnen met een

Hoe men een bewusteloze kan verplaatsen. Op deze wijze kunnen zware lasten verplaatst worden.

spuut gebluscht worden of men kan ze verstikken door er zand, aarde of asch (indien mogelijk in zakken) op te gooien. Na ongeveer twee minuten kan men dan waarschijnlijk de rest met een schop in een emmer gooien. Daarna kan men op de gewone manier het begin van brand, dat waarschijnlijk is ontstaan, blussen.

Als er een brandbom door het dak gevallen is en op den vloer van den zolder ligt te branden, zal het moeilijk zijn de bom te verstikken. In dit geval moet er iemand in de kamer eronder de wacht houden, voor het geval de bom door den vloer en de zoldering heenbrandt en er doorheen valt.

Voorzorgsmaatregelen tegen ontplofbare brandbommen

Als men een bom ziet branden die men niet heeft zien vallen, dan weet men niet of zij zal ontploffen of niet. Er is echter geen kans meer op een ontploffing, wanneer de bom gedurende meer dan zeven minuten gebrand heeft. Brandbommen, die door het dak gevallen zijn en binnenshuis liggen te

branden, hebben gewoonlijk al twee minuten gebrand, voordat Ge met zand of aarde komt aandragen.

Toch kunnen brandbommen terecht komen waar men ze onmiddellijk moet bestrijden. Of ze springstof bevatten of niet, in 't begin zullen in elk geval brandende deeltjes in het rond spatten. Men houde daarom een of ander voorwerp als schild voor het gezicht en het lichaam als men naderbij komt. Een dergelijk schild kan men maken van 2 cM. dikke planken met metaal bedekt, zooals platgeslagen gegolfd ijzeren platen of een dunne ijzerplaat, van 75 bij 30 cM — waarin men een kijkgaatje aanbrengt op niet minder dan 10 cM van de bovenkant, dat ongeveer 3 cM breed en ongeveer 1 cM hoog is. Als men niets anders heeft, kan men het deksel van een aschbak gebruiken om het gezicht en de handen te beschermen tegen gesmolten metaal en rondspattende aarde, maar tegen staal splinters helpt dit niet. Brandbommen die buiten neervallen late men rustig uitbranden indien zich in de onmiddellijke omgeving tenminste geen brandbaar materiaal bevindt.

8. Bereidt u voor op bombardementen

Er zijn twee soorten bombardementen: lucht- en artillerie-bombardementen. Het gevaar van beide kan men aanzienlijk verminderen door de voorzorgsmaatregelen te nemen, die in dit boekje zijn aangegeven. De twee voornaamste soorten van projectielen, waartegen Ge U moet beschermen zijn de volgende:

I. GRANATEN. Deze zijn

bijna altijd ontplofbaar. De uitwerking van hun ontploffing is echter te vergelijken met die van de kleinste soort bom. Men moet echter bedenken dat de artillerie gewoonlijk haar vuur concentreert op bepaalde objectieven en deze voortdurend blijft bestoken. Als de artillerie het vuur opent op een terrein, waar Gij U bevindt, dan doet Ge het best met een paar kilo-

meter verder weg te gaan of U naar een ondergrondse schuilplaats te begeven. Als Ge ontplofte granaten ziet, moet Ge de militaire autoriteiten hiervan zoo gauw mogelijk in kennis stellen.

2. BOMMEN. Deze kunnen van verschillende grootte zijn, vanaf de heel zware tot de kleine splinter-bommen toe, die slechts enkele centimeters lang zijn en geen gevaar opleveren voor gebouwen. Ze zijn echter zeer gevaarlijk voor personen en mogen in geen geval veronachtzaam worden, juist omdat ze klein zijn.

De meest gebruikte bommen wegen gewoonlijk 100 tot 500 Kilo en veroorzaken groote verwoestingen in bebouwde kommen.

Lonten met onmiddellijke-en vertraagde werking.

De lading springstof wordt door een lont of onmiddellijk, of na bepaalde tijd tot ontploffing gebracht.

Het tijdsverloop tusschen het oogenblik waarop de bom neerkomt en haar ontploffing (al naar de lengte van de lont), varieert van een paar seconden — om de bom gelegenheid te geven om in het gebouw door te dringen voor zij ontploft en zodoende grotere schade te veroorzaken — tot uren en zelfs dagen, om daardoor het werk in het gebied waar zij neerkwam, te verlammen en schade en verwarring te veroorzaken lang nadat de aanval voorbij is.

De aanwezigheid van een bom met vertraagde werking vereischt daarom bijzondere voorzorgsmaatregelen. (Zie blz. 52.)

De uitwerking van brizant-bommen

1. Aardschok. Elke brizantbom

die op den grond neerkomt, veroorzaakt een schokvoortplanting in den grond — zooals een plaatselijke aardbeving — die funderingen van gebouwen in de buurt kan beschadigen of gas- en waterleidingen kan doen springen

2. Luchtdruk. Luchtdruk daarentegen wordt veroorzaakt door den schok van de ontploffing, die zich door de lucht voortplant. Deze plotselinge druk op de omgevende lucht gaat met groote kracht gepaard en wordt gewoonlijk onmiddellijk gevolgd door een luchtledig, dat een zuigende werking teweeg brengt. In de buurt van een ontploffing, vooral waar er huizen aanwezig zijn, kan de schade veroorzaakt door deze stuw en zuigkracht heel groot zijn, zelfs voor groote gebouwen.

De uitwerking van luchtdruk op het menselijk lichaam is gewoonlijk minder ernstig. Weliswaar kunnen de longen of andere organen aangetast worden, maar doodelijke gevallen tengevolge van luchtdruk zijn zeldzaam buiten de onmiddellijke omgeving van de ontploffing.

3. Scherven. Veel meer schade wordt veroorzaakt door de scherven van de bom zelf en door stukken rondvliegend puin. De gekartelde metalen splinters zijn uiterst gevaarlijk en veroorzaken soms letsel tot op een halve kilometer afstand.

Beschermende maatregelen. Het eerste en beste, dat Ge doen kunt is naar een schuilplaats te gaan en er te blijven. Als Ge echter buiten plotseling door ontploffende bommen en granaten overvallen wordt, is de veiligste manier plat te gaan liggen. Tracht zooveel mogelijk

van elke aanwezige dekking gebruik te maken, b.v. een stoeprand enz. De beste houding, waarin Ge kunt gaan liggen is met het gezicht naar beneden, steunende op de ellebogen met Uw handen achter het hoofd samengevouwen en de borst even boven den grond om U tegen de uitwerking van een aardschok te vrijwaren. Bedenk dat bij de ontploffing van een bom, de splinters en stukken puin omhoog en zijwaarts vliegen.

Bescherming binnen of in de nabijheid van een gebouw.

Een muur, een overdekte doorgang of een kast onder een trap kunnen U eenige bescherming geven tegen splinters, stukken puin en vallende scherven van het afweergeschut. Maar bedenk dat de schok die door muren en grond overgebracht wordt, het niet raadzaam maken om tegen eenig onderdeel van een gebouw of van een loopgraaf aan te leunen. Binnenshuis moet Ge vermijden om in een rechte lijn tusschen deuren en ramen te staan. Ramen loopen minder gevaar door luchtdruk verbrijzeld te worden als ge ze open laat.

Ontploffte splinter-bommen

Daar deze klein zijn, vindt men ze

dikwijls op of dicht onder de oppervlakte van den grond. Ze graven zichzelf niet in. Ze zijn gewoonlijk niet meer dan 10 cM. lang en er kan een korte staaldraad of een soort metalen valscherm aan vastzitten (vlinderbommen). Deze kunnen ontploffen, als men ze beetpakt of als ze aan vibratie blootgesteld worden. Blijft deze bommen uit den weg en waarschuwt ook anderen er niet dicht bij te komen. De soldaten weten wel hoe ze onschadelijk gemaakt kunnen worden.

Ontploffte bommen

Men kan hier te maken hebben met bommen, die om een of andere reden niet ontploffen of met tijdbommen. Behandelt ze in elk geval alsof ze gevaarlijk waren en stelt de militaire autoriteiten op de hoogte. Indien mogelijk, bekijkt dan het gat, dat de bom in den grond gemaakt heeft. Ge kunt aan den omtrek van het gat ongeveer zien hoe groot de bom moet zijn. Als het een groote bom is, waarschuwt dan alle bewoners in den omtrek om de gebouwen onmiddellijk te verlaten.

9. Oefent u in het opmerken van alles wat van nut zou kunnen zijn

Een goed vaderlander houdt zijn oogen open en merkt in zijn dagelijksch leven alles op, dat in de toekomst te pas kan komen. Het is o.a. van het grootste belang, dat hij zijn eigen streek goed leert kennen. Dit is echter niet zoo eenvoudig als het lijkt — Zoudt

Gij bijvoorbeeld de volgende acht vragen kunnen beantwoorden zonder iemand of iets te raadplegen?

a) Hoeveel garages zijn er in Uw buurt?

b) Hoeveel spoorbruggen? Zijn deze van baksteen, natuursteen, of

gewapend beton of metaal gebouwd?

c) In welke windrichting loopt de spoorlijn, b.v. van Noord naar Zuid of van Oost naar West?

d) Hoe groot is de juiste afstand van Uw huis naar het dichtstbijzijnde ziekenhuis, station, vijver, beek of rivier?

e) Waar komt Uw watertoevoer vandaan?

f) Als Ge in een stad woont, kunt ge dan een kaartje teekenen van de hoofdstraat, met de namen van alle zijstraten die er op uit komen en waar deze heenleiden?

g) Waar zijn de dichtstbijgelegen bosschen? Welke oppervlakte beslaan zij?

h) Wat zijn de meest voorkomende soorten boomen erin?

i) Wie is de plaatselijke stationschef, gas- electriciteits- en waterleiding-opzichter?

Ge moet U oefenen in het geven van juiste antwoorden op deze en soortgelijke vragen. Vage antwoorden zijn misleidend. Nauwkeurige kennis is van het grootste belang. Ge kunt U oefenen in het observeren en daarvan een gewoonte maken. Als Ge 's morgens uit gaat, tracht dan nieuwe bijzonderheden in Uw geheugen te prenten en herhaalt die in U zelf bij het naar huis gaan. Als Ge een vreemd gebouw of huis binnengaat, tracht het dan in Uw gedachten te reconstrueeren nadat Ge het verlaten hebt. Vraagt Uzelf af, op welken windstreek de ramen uitzagen, hoeveel verdiepingen het had, hoe dik de muren waren en waarvan die gebouwd waren? Was er een nooduitgang en een kelder?

Hoe groot was de tuin en hoe dik was de tuinmuur? Als ge in Uw omgeving loopt, let dan op de hoogte en dikte van de boomen die langs de wegen staan, leer de binnenwegen en veldpaden kennen, onthoudt de ligging van boerderijen, slooten, kruispunten en let op den toestand van het wegdek. Onthoudt de windstreken, waar Ge U ook bevindt en oefent U in het geven van eenvoudige, juiste en duidelijke aanwijzingen om den weg van een gegeven punt naar een ander te vinden. Stelt U bijvoorbeeld voor, dat Uw dagelijksche weg geblokkeerd is tusschen twee punten en dat Ge vlug twee andere korte wegen moet bedenken. Als Ge onderweg menschen ontmoet, tracht dan bijzonderheden wat hun lengte, de kleur van hun kleeding enz. betreft, te onthouden en oefent U in het opmerken van eigenaardigheden. Oefent U in het opmerken van bijzonderheden in verband met militaire formaties: hoeveel soldaten er waren; tot welk regiment ze behooren; welke kleur de padjes op hun jassen hadden; welke insignes ze droegen; hoe ze gewapend waren, hoeveel officieren er bij waren. Let op auto's, vrachtauto's enz. en probeer hun kleur, merk, nummerplaat, bewapening, het aantal van de bemanning of de passagiers te onthouden, en — als het vrachtauto's zijn — hun mogelijk laadgewicht te schatten, 500 KG., 1 ton enz.

Nauwkeurige waarnemingen van plaatsen en menschen zouden misschien Uw leven en dat van Uw landgenooten kunnen redden.

Hoe inlichtingen door te geven

Zooals Ge weet, is de beste houding, die men kan aannemen als de Duitschers U iets vragen, U van den domme te houden en vage antwoorden te geven. Het is merkwaardig hoe sterk het geheugen van de Nederlanders gele-

den heeft gedurende dezen oorlog, vooral als ze door Duitschers ondervraagd worden! Dit toevallig verlies van geheugen kan gewoonlijk geen kwaad, daar in de meeste gevallen de vijand niet weten kan, of Ge hem de gewenschte inlichtingen werkelijk geven kunt of niet.

10. Oefent U in het bestudeeren van kaarten

Dit hoofdstuk is niet bedoeld voor de soldaten, automobilisten en wielrijders onder U, die gewend zijn om hun weg op een kaart te vinden.

Een kaart kunnen lezen kan echter van groot nut zijn voor Uzelf en voor de geallieerde soldaten, als het uur der bevrijding is gekomen. Ge moet namelijk bedenken dat de vijand waarschijnlijk geen enkelen wegwijzer zal laten staan.

Een ordonnans of de leider van een colonne zou naar U toe kunnen komen om den weg naar een naburig dorp, een kruisweg of iets anders te vragen.

Als Ge hem bij voorbeeld antwoordt me te zeggen: "Volg dezen weg ongeveer twee kilometer, sla dan links af, langs de boerderij van die-en-die, sla dan rechts af en daarna den tweeden weg links . . .", dan zou dat voor Uzelf misschien heel duidelijk klinken, maar hoe verwarrend voor hem!

Bovendien zal hij misschien de taal niet goed kennen en een kaart te voorschijn halen en steeds den naam herhalen van de plaats, waar hij naar toe wil.

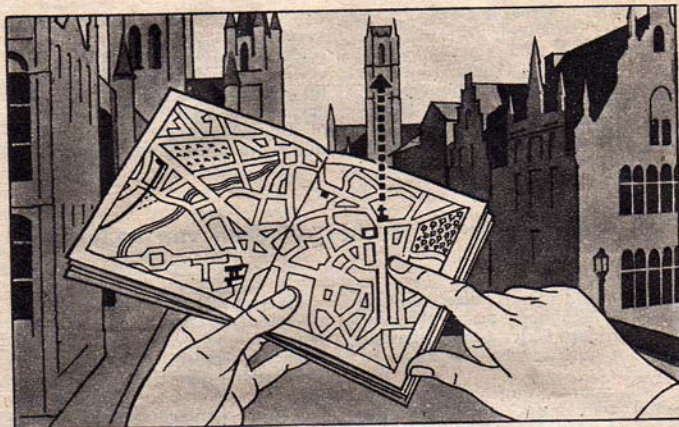
Als Ge dan op zijn kaart kunt aanwijzen, welken weg hij moet nemen, dan levert de taal geen moeilijkheden op en Ge zult een belangrijken dienst, niet alleen aan het leger, maar waarschijnlijk ook aan Uw landgenooten bewezen hebben.

Een kaart is eigenlijk niet meer dan een plattegrond van de omgeving. Ge zoudt bijvoorbeeld gemakkelijk een stuk papier kunnen nemen en een heel goed plattegrondje van Uw eetkamer kunnen maken, waarop de ramen, de plaats van de tafel, het buffet, de stoelen en de kachel zijn aangegeven.

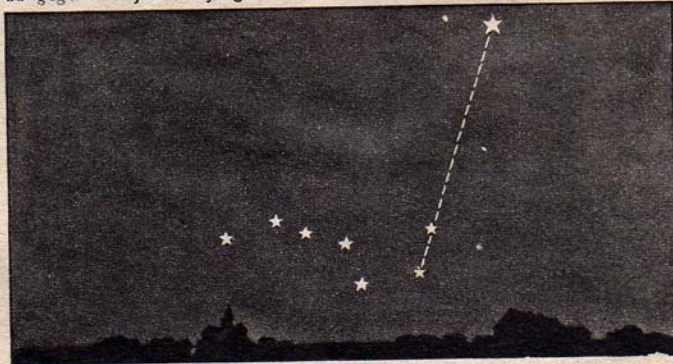
Met een beetje nadenken zoudt Ge daarom ook ongetwijfeld wel een plattegrond van de wegen in Uw omgeving kunnen maken of van den weg van Uw huis naar het station.

Een kaart is tenslotte niets meer dan dat. Laat U dus niet in de war brengen, als Ge er voor het eerst een ziet en er staat veel op. Een kaart moet vrij uitgebreid zijn om van werkelijk nut te kunnen zijn. Maar Ge zult spoedig leeren de voornaamste dingen zooals wegen, spoorlijnen en kanalen crop te vinden. De rest komt dan vanzelf.

Dit is een ander eenvoudig middel om Uw kaart in de goede richting te houden. Een U bekend gebouw, boomgroep enz. wordt op de hierboven aangegeven wijze in lijn gebracht met de aanduiding ervan op Uw kaart.

De Grote Beer en de Poolster

Kaarten zijn altijd zoo gedrukt, dat het Noorden bovenaan, het Zuiden onderaan, het Oosten dus rechts, en het Westen links is.

Dus, als ge een kaart in Uw beide handen hebt, staat Ge in het Zuiden en kijkt naar het Noorden, tenminste, op de kaart.

Maar als ge buiten bent, dan kijkt Ge in werkelijkheid misschien naar het Westen.

Met de kaart in de hand, zou dus het Noorden op de kaart naar het Westen wijzen, iets waar Ge niet veel aan zoudt hebben.

Dit zoudt ge trouwens zelf wel zien, als bijvoorbeeld de weg naar Amsterdam in werkelijkheid aan Uw linkerkant ligt en op de kaart aan de rechterzijde.

Ge moet dus Uw kaart naar het landschap richten, door het Noorden op de kaart naar het werkelijke Noorden te richten (zie teekening)

Hoe men het Noorden moet vinden

Het Noorden is heel gemakkelijk te vinden met behulp van de sterren; en het zou een goed idee zijn, U hierin te oefenen, telkens als Ge met sterrenlicht buiten zijt, zoodat Ge te weten komt, dat die-en-die

weg naar het Noorden of het Westen loopt, of dat het Westen bijvoorbeeld, vanuit Uw huis gezien, juist langs een huis of een boom in de nabijheid loopt.

Tracht dan het sterrenbeeld „De Grote Beer” te vinden. Volg met het oog een denkbeeldige lijn tusschen de twee aangegeven sterren (zie schets) en Ge zult bij de Poolster uitkomen. Deze staat boven de Noordpool en in die richting ligt dus het Noorden.

„De Grote Beer” verandert zijn stand aan den hemel voortdurend, maar laat dit U niet in de war brengen, want de lijn die in de schets is aangegeven, komt altijd in de Poolster uit.

Overdag. Overdag is het gemakkelijk het Zuiden te vinden; het Noorden ligt dan natuurlijk in de tegenovergestelde richting. De zon staat altijd precies in het Zuiden om 12 uur 's middags (zonnetijd), precies in het Oosten om 6 uur 's morgens, en precies in het Westen om 6 uur 's middags.

Als ge een klein compas kunt bemachtigen, kunt Ge U al deze moeite besparen.

II. Bestudeert het Deutsche transportsysteem

Als de Duitschers in het Westen voor militaire operaties op groote schaal komen te staan, dan zal het transport-vraagstuk voor hen van het allergrrootste belang zijn.

Zelfs in dit stadium van den oorlog kost het transportprobleem (wegen en spoorwegen) den Duitschers veel hoofdbrekens. Voor de volgende doeleinden moeten zij op de vervoermiddelen kunnen rekenen :

1. Om de noodige grondstoffen en voedselvoorraden uit vele plaatsen in Europa naar Duitschland te vervoeren, teneinde de gevolgen van de Britsche blokkade tegen te gaan.

2. Om hun oorlogsindustriën van grondstoffen te voorzien en om de afgewerkte producten van de fabrieken naar hun bestemming te brengen.

3. Om directe behoeften van de

geheele militaire machine tebevredigen. Wanneer de bevrijdingsoperatie begint, zal punt 3 van het meeste belang zijn. Het Deutsche verdedigingsplan is gebaseerd op het gebruik van mobiele reserves, die op bepaalde strategische punten zijn geconcentreerd. Deze reserves worden, zoodra ze naar het gevechts-terrein zijn vertrokken, onmiddellijk door nieuwe reserves uit Duitschland en elders vervangen. Daar de Duitschers niet weten op welk punt, of op welke punten, de slagen zullen vallen, moeten zij hun reserves over het geheele vasteland verspreid houden. Dit beteekent, dat vervoermiddelen en vooral de spoorwegen de Deutsche strategie voor 1944 beheerschen. De laatste oorlog was veel minder een bewegingsoorlog dan deze, maar Ludendorff schreef reeds in zijn memoires: "Er komt een oogenblik in iederen oorlog, waarop locomotieven belangrijker zijn dan kanonnen." Dit oogenblik nadert nu: het oogenblik, waarop iedere Nederlander zich voorbereidt om 't zijne bij te dragen. Een bekende militaire criticus schreef in 1942, dat het heele transportsysteem in

de bezette landen tenslotte in handen van de bevolking is.

"Indien," zoo schreef hij, "op een gegeven oogenblik iedereen, in mindere of meerdere mate, het transport in zijn eigen streek zou belemmeren, dan zou geen politie-macht uitgebreid genoeg zijn om dit te verhinderen en geen enkel transport-systeem zou daartegen langer dan twee of drie dagen bestand zijn."

Met andere woorden, de vijand kan onmogelijk elken kilometer weg en spoorweg bewaken, waar van hij bij zijn verdediging afhankelijk is. De moedige Hollandsche spoorwegarbeiders hebben al eerder blijk gegeven dat zij den toestand begrijpen en dat zij hun plicht zullen doen wanneer de dag komt.

Bedenkt dat niet alleen de hoofdwegen, maar ook de zijwegen, die de Duitschers zouden gebruiken als de hoofdwegen versperd zijn, geblokkeerd moeten worden. Als zoodoende duizenden vaderlanders gelijktijdig meehelpen om het vijandelijke transport te verlammen, dan zullen zij daarmee ook het gevaar voor zichzelf verminderen.

12. Bestudeert den vijand

Er is weinig, wat de Duitschers als personen betreft, dat Ge niet al weet. Ge kent hun domheden, hun ongerustheid en hun toenemende angst.

Maar ge hebt de Duitschers niet meer als vechtende soldaten gezien sinds 1940, toen zij iedereen onder den voet schenen te kunnen loopen.

Sindsdien is de legende van de Deutsche onoverwinnelijkheid in rook vervlogen door de nederlaag

van Stalingrad, waar veldmaarschalk Paulus en talrijke generaals zich met het zesde leger overgaven: in Noord-Afrika, waar Rommel op de vlucht sloeg voor het einde van den strijd in Tunis, en von Arnim zich met al zijn manschappen overgaf: in Sicilië, in Italië en op honderd andere slagvelden in Rusland, waar de intuïtie van den Fuehrer steeds weer opnieuw leidde tot de nuttelooze opoffering van

heele regimenten en divisies.

Na deze ervaringen is de Deutsche soldaat inderdaad minder arrogant geworden. Maar in het algemeen vecht hij nog steeds goed. Dit komt natuurlijk gedeeltelijk, doordat hij een goed gedrild soldaat is, maar ook omdat hij aan het front grootendeels geïsoleerd staat en van den waren stand van zaken niet op de hoogte gebracht wordt. Zoo wisten bij voorbeeld vele Deutsche soldaten, die in Tunis gevangen genomen waren, niet eens dat Tripolis enkele maanden tevoren al gevallen was.

De Deutsche autoriteiten zullen ongetwijfeld ook de troepen, die naar Nederland gezonden zullen worden in onwetendheid laten. In dit verband kunt ge een grooten dienst aan de geallieerde zaak bewijzen, door er voor te zorgen, dat alle troepen, die pas uit Duitschland of ergens anders zijn gearriveerd, evengoed den waren toestand leeren kennen als Gijzelf. Op allerlei andere wijzen, door Uw zelfverzekerde houding, door den blik in Uw oogen, kunt Ge er toe

bijdragen het Deutsche moreel te ondermijnen.

Als de Duitschers in Nederland tot systematische vernielingen en wreedheden overgaan, zooals zij elders gedaan hebben, kunt Ge er zeker van zijn, dat ze zich op den terugtocht voorbereiden. En deze keer kan hun terugtocht slechts tot één ding leiden. Zorgt er voor, dat zij zich daarvan bewust zijn. *Brengt hun aan het verstand, dat elke daad van terreur, van wreedheid en vernieling, elke terechtstelling en iedere diefstal die ze begaan, vergolden zal worden.*

Noteert nauwkeurig den rang, het regiment en indien mogelijk den naam van elken Duitscher, die zich aan dergelijke daden schuldig maakt, zoodat Ge alle bijzonderheden, met den datum, tijd, plaats en de namen van mogelijke getuigen, bij de geallieerde legers kunt rapporteeren. De hieronder volgende afbeeldingen van de voornaamste Deutsche rang-onderscheidingsteekens kunnen U daarbij van dienst zijn. Bestudeert ze nauwkeurig

★

★

★

Schouderstukken

Schütze

Unteroffizier

Feldwebel

Leutnant

Oberleutnant

Hauptmann

Major

Oberstleutnant

Oberst

Generalmajor

Generalleutnant

General

Onderscheidingsteekens op kraag

Unteroffizier

Offizier

General

Zie bladz.
60 - 61
voor

Onderschei-
dingsteekens

Onderscheidingsteekens op de mouw

Oberschütze

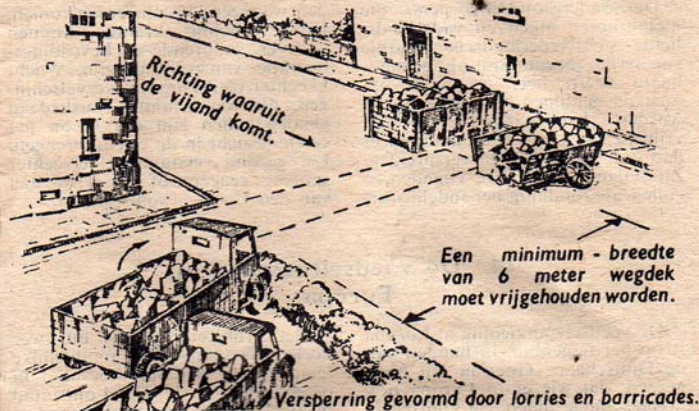

Gefreiter

Obergefreiter

Hoe men een weg kan blokkeeren

Een versperring van welken aard ook, is beter dan in het geheel geen versperring. Door den vijand op 12 verschillende plaatsen gedurende vijf minuten op te houden, wordt een oponthoud van een uur veroorzaakt. Hierboven zijn twee verschillende versperringen afgebeeld waarvan de uitvoering eenigen tijd in beslag neemt. Vergeet niet de zijwegen te blokkeeren

13. Helpt de ondergrondse pers

De ondergrondse pers, die met grooten moed en vaderlandsliefde de Nederlandsche traditie van vrije meeningsuiting gehandhaafd heeft, heeft er recht op, juist nu geholpen en beschermd te worden. Ieder wiens hart voor de vrijheid klopt, zal haar thans meer dan ooit willen helpen verspreiden. Zijn vijanden zijn onze vijanden en zullen als zoodanig behandeld wor-

den, wanneer de Geallieerden komen. Deze geheime kranten kunnen voor en gedurende de bevrijdingsoperaties van groot nut zijn. Wacht U echter voor Duitsche vervalschingen, die waarschijnlijk misleidend genoeg zullen zijn om U op het eerste gezicht in de war te brengen. Uw gezond verstand zal U echter spoedig zeggen, of ze al of niet van den vijand afkomstig zijn.

14. De voedseltoestand in Europa

De voedselvoorziening in Europa is op het oogenblik in handen van de Duitschers. Goering zelf heeft gezegd, dat wie er in Europa ook honger moge lijden, de Duitschers zeker niet. Op deze uitspraak is het Duitsche voedselplan gebaseerd. Een der eerste problemen van de geallieerde bezetting van Europa zal dus de voedselvoorziening zijn. Hiervoor zijn de noodige plannen reeds gereed. Een organisatie, de "UNRRA" (*United Nations Relief and Rehabilitation Administration*, d.w.z. Hulpen Herstel organisatie der Vereenigde Volkeren) is in Washington opgericht. Zij is samengesteld uit deskundigen uit alle geallieerde landen en zal zich bezighouden met de steunverlening, na de bevrijding, aan alle nu door den vijand bezette landen.

Het Europeesche comité van "UNRRA" is gevestigd te Londen en UNRRA-deskundigen zullen de geallieerde strijdkrachten begeleiden.

Het probleem bestaat uit twee deelen. Ten eerste, de onmiddellijke leniging van den noodtoestand in de gebieden die de vijand ontruimd heeft: ten tweede, het spoedige herstel van het eigen voedselproductie-vermogen, den landbouw en de veestapel en den opbouw op langen termijn van een normale, of tenminste een rechtvaardige verdeling van de wereld-voedselproductie. Vergelijkt dit eens met het Duitsche plan, dat zich alleen maar bezig houdt met de voeding van de Duitschers en niet eens het allernoodigste beschikbaar stelt voor hen, die voor de Duitsche oorlogsindustrie werken.

We moeten U ervoor waarschuwen, dat de zoo juist omschreven taak enorm groot is. Het zal heel lang duren voor de vooroorlogsche overvloed van voedsel zelfs maar bij benadering hersteld is in eenig bevrijd gebied of in de geallieerde landen zelf. Zij zullen zich allen opofferingen moeten getroosten voor de gemeenschap-

pelijke zaak. Het zal noodig zijn de plannen voor de verdeling van de wereld-voedselproductie op de meest zorgvuldige manier te ontwerpen en voor te bereiden, niet alleen met het oog op de reusachtige hoeveelheden transportmiddelen, die ervoor noodig zal zijn, maar ook omdat de oorlog zooveel arbeidskrachten aan de voedselproductie heeft onttrokken ten bate van de oorlogsindustrie en de strijdkrachten.

In Engeland, de Vereenigde Staten, Rusland en China staan de mannen, die den grond zouden moeten beploegen en voor het vee zorgen, achter een machinegeweer of werken in een fabriek. De voedselproductie wordt ook bemoeilijkt door het tekort aan zaden en aan kunstmest, als gevolg van

het gebruik van scheepsruimte voor andere doeleinden. De ravitaillering van de troepen eischt vanzelfsprekend veel van de transportmiddelen en de voedselproductie, daar over het algemeen soldaten meer eten dan burgers.

Er zijn echter plannen gemaakt, waardoor het probleem op zoo groot mogelijke schaal zal kunnen worden aangepakt.

Het vorig jaar zomer schatte het geallieerde Bureau voor Naoorlogsche Behoeften, dat de nu bezette Europeesche landen in de eerste zes maanden na de bevrijding 23.500.000 ton aan invoeren van overzee zouden noodig hebben en nog 23.500.000 ton langs andere wegen aangevoerd.

BIJVOEGSEL

Hoe het Engelsche volk voorbereid was

Toen in 1940 de invasie van Engeland door de Duitschers alleen maar wachte op een succesvolle beëindiging van de voorbereidingen daartoe door de Luftwaffe, richtten de Engelschen over het geheele land, tot zelfs in de kleinste dorpen, zoogenaamde „Invasie-Comités” op.

De gedachte, die hieraan ten grondslag lag, was dat elke gemeente, klein of groot in staat zou moeten zijn een week of langer voor zichzelf te zorgen, voor het geval er in de buurt gevochten, of het contact met de buitenwereld door andere oorzaken verbroken zou worden. Het is niet gemakkelijk om aldus een gemeenschap onafhankelijk te maken; het vereischte integendeel zorgvuldige voorbereiding.

De samenstelling van een dergelijk comité moest natuurlijk, naar gelang van de uitgebreidheid van de gemeente, verschillend zijn.

Als voorzitter werd gewoonlijk iemand gekozen, die plaatselijk algemeen bekend was en het volle vertrouwen genoot. Alle plaatselijke diensten en belangengroepen waren vertegenwoordigd, b.v. de industriële arbeiders, de brandweer het Vrouwelijk Hulp-Corps, de E.H.B.O.-afdeeling (indien er geen was, werd er een gevormd), de

DE BURGER GEDURENDE DE BEVRIJDINGSOPERATIES

boeren, de kruideniers enz.

Dit comité koos dan een aantal ingezetenen voor de verschillende functies: een plaatselijke Voedings-administrateur (dikwijls de voor-naamste kruidenier, melkboer of bakker), een arbeidschef voor het opruimen van puin op de wegen en voor andere diensten, een leider voor de rust-centra, waar degenen wier huizen beschadigd waren, onder dak gebracht konden worden; en iemand voor de leiding van de kinderezorg.

In geval van een invasie zouden deze comités het centrale orgaan vormen waartoe de burgerbevolking zich voor leiding en hulp zou kunnen wenden. Zij zouden tevens als verbindingsorganen fungeeren tusschen de burgerlijke en militaire autoriteiten en ten slotte de noodige maatregelen nemen tot het bemoedigen van de vijandelijke operaties.

Een der eerste en belangrijkste plichten van de leden was het verzamelen van gegevens en deze te noteeren. Hiervan werd een samenvattend rapport gemaakt, dat de mogelijke aanvalsvormen, waaraan de gemeente zou kunnen blootstaan, omschreef en tevens allerlei bevatte, dat van nut zou kunnen zijn.

Hieronder volgen eenige van de rubriecken, waaronder deze gegevens gerangschikt waren:

1. Het adres van het dichtst-bijzijnde politie-bureau, brandweer, E.H.B.O.-Post enz.

2. De namen en adressen van alle leden en van hen, die belast waren met het contact met de naburige comités. In de bezette gebieden is dit echter niet aanbevelenswaardig.

3. Alle beschikbare verbindingsmiddelen, afgescheiden van telegraaf en telefoon, d.w.z. een lijst van boodschappers, beschikbare fietsen of paarden en de beste wijze, waarop deze verdeeld konden worden.

4. Een opgave van de beschikbaarschuilkelderruimte en de wijze, waarop deze zou kunnen worden uitgebreid.

5. Plannen voor voedsel-distributie in geval van nood, reservevoorraad water en nood-W.C.'s.

6. E.H.B.O. en de beschikbare geneeskundige installaties.

7. Plaatsen die in geval van nood als onderdak zouden kunnen dienen zooals zalen, schuren, biliardkamers, enz. en die geschikt zouden zijn als rust-centra voor de daklozen.

8. Centra, waar men al dan niet geschoolde arbeidskrachten kon vinden voor spoedwerk, zooals het vrijmaken van wegen, enz.

9. Nood-transport middelen voor het vervoer van voedsel, water en personen, zooals b.v. tractoren, hooi-wagens, kruiwagens, met de namen van de eigenaars en waar ze te vinden zouden zijn, als men hen noodig had.

10. Reserve-voorraden water voor huiselijk gebruik en voor het blusschen van brand; regeling voor het ontsmetten, bewaken en verdeelen van water en voor het waarschuwen der bevolking om een watervoorraad in baden, emmers, enz. als reserve gereed te houden.

Een andere belangrijke afdeling werd georganiseerd om eventueel regelend op te treden bij het ontstaan van vluchtelingen-bewegingen en om iedereen zoo veel mogelijk te overreden te blijven waar hij was. Al deze organisaties werden gedurende uitgebreide oefeningen met de Britsche soldaten, die de rol van invasie-troepen speelden, op de proef gesteld.

Blijft waar ge zijt

De geheele organisatie had één voornaam doel, namelijk de menschen er toe te bewegen in ieder geval ter plaatste te blijven en zodoende de tooneelen te vermijden, waarvan Europa in 1940 getuige was geweest: stroomen vluchtelingen, die tot chaos leidden en zoo tenslotte de nederlaag bevorderden. Op deze politiek werd herhaaldelijk de nadruk gelegd in de volgende officiële instructie: „Het publiek moet onder geen voor-

des te beter ook zullen zij hun beproevingen doorstaan in het vaste vertrouwen, dat deze niet lang zullen duren.

Daar ieder land, iedere streek en zelfs iedere gemeente zijn eigen problemen heeft, lijdt het geen

twijfel, dat bijvoorbeeld de Italianen veel minder geleden zouden hebben, als zij van te voren maatregelen hadden genomen voor hun gemeenschappelijke bescherming, zelfs nu de „invalers" als bevrijders kwamen en niet als vijanden.

★

★

★

TWEEDE DEEL

**Wat Ge doen moet als de
Geallieerde
Strijdmachten komen**

I. Weest bedacht op de volgende gevaren :

Zorgvuldige overdenking en nauwkeurige voorbereiding kunnen deze gevaren belangrijk verminderen. Bestudeert daarom deze aantekeningen en overtuigt U ervan, dat de leden van Uw gezin die ook kennen. Overtuigt U er vooral van, dat Uw kinderen zich bewust zijn van het gevaar, naar buiten te rennen en vreemde voorwerpen aan te raken. Kleine kinderen wennen vlugger aan nieuwe omstandigheden dan volwassenen en zijn daarom minder voorzichtig.

Luchtbombardementen en bombardementen vanuit zee

Als ge zwaar geschut hoort of ontploffingen, gaat dan naar Uw schuilkelder en blijft daar tot het voorbij is. Ge zult daar misschien geruimen tijd moeten blijven. Uw schuilkelder moet daarom van een kleine voedsel- en waterreserve, bedden enz. voorzien zijn. (Zie blz. 17-20).

Straatgevechten

Als ge geweer- en machinegevecht hoort, gaat dan naar Uw schuilkelder. Gaat niet de straat op en kijkt niet uit het raam.

Mijnen

Als de vijand in de verdediging is of zich terugtrekt, zal hij waarschijnlijk mijnen leggen op de wegen. Rijdt of loopt niet op de wegen, voor Ge er zeker van zijt dat ze veilig zijn. (Zie blz. 51).

Vallen

Een geliefkoosde „aardigheid“ van den vijand is, deurknoppen of andere onschuldig lijkende huishoudelijke voorwerpen met landmijnen of vallen te verbinden. Gaat geen huizen binnen, die de vijand pas verlaten heeft zonder hierover eerst de bevoegde militaire autoriteiten te raadplegen. (Zie blz. 51.)

Vijandelijke soldaten of spionnen gekleed als Geallieerden

De vijand zal waarschijnlijk spionnen in geallieerde uniform steken met de bedoeling geruchten te verspreiden en paniek te veroorzaken. Weest daarom voorzichtig bij het in ontvangst nemen van opdrachten van militairen. Als ge twijfelt, waarschuwt dan Uw bureu, maar treedt nooit en onder geen voorwaarde, zelf tegen die verdachte militairen op, tot dat een

bevoegde militaire autoriteit der Geallieerden hun identiteit kan vaststellen.

Overdreven wantrouwen is natuurlijk even schadelijk als helemaal geen. De vijand zal zeker trachten, door enkele spionnen te sturen en het gerucht te doen verspreiden, dat er nog meer onder U zijn. Uw achterdocht tegen alle Geallieerde officieren en minderen op te wekken. Laat U steeds door Uw gezond verstand leiden.

Gijzelaars

Het is mogelijk, dat de vijand zal trachten gijzelaars te nemen,

terwijl hij de streek waar Gij woont ontruimt. Laten degenen, die de vijand naar alle waarschijnlijkheid op een lijst heeft staan als mogelijke gijzelaars, bij het eerste teken der bevrijdingsoperaties zich verbergen.

Vluchtelingen op de wegen

De vijand zal waarschijnlijk zijn oude methode toepassen en burgers dwingen hun woningen te verlaten en zodoende den geallieerden troepen op de wegen het oprukken bemoeilijken. Laat u hierdoor niet misleiden; hij zal trachten paniek te wekken; laat u daarvan niet het slachtoffer maken en blijft in Uw woning of schuilkelder.

2. Uw oogen kunnen de Geallieerden helpen

Zoals we reeds op blz. 30 hebben gezegd, kan de gewoonte om alles nauwkeurig in U op te nemen, van groot nut zijn. De voorbereidende operaties der Duitsche verdediging kunnen nu eenmaal niet aan alle oogen ontsaan; en wanneer de geallieerde troepen komen, zullen nauwkeurige en snel gegeven inlichtingen groote waarde kunnen hebben.

Aangezien het den geallieerden officieren veel te veel tijd zou kosten alle bewoners afzonderlijk te ondervragen, zou het nuttig zijn, als alle belangrijke inlichtingen over de Duitsche plannen en stellingen verzameld zouden kunnen worden door een klein aantal bewaarde personen, die de ze dan direct aan de geallieerde commandanten kunnen doorgeven.

Er zijn misschien andere leden der gemeenschap, die zich nuttig wenschen te maken. Oud-soldaten, marechaussées, politie-agenten, postbodes, jongens- en meisjespadvindders en anderen die de streek buitengewoon goed kennen, hebben misschien meer in het bijzonder gelegenheid, vijandelijke troepenbewegingen waar te nemen. Mochten zij dit gevaarlijke werk willen ondernemen, dan zijn de volgende werken wellicht van nut :

Waarnemers moeten er steeds met zijn tweeën op uit gaan, zoodat één van hen een boodschap mee terug kan nemen, terwijl de ander op zijn post blijft. Deze moet zich voorzichtig bewegen en zoonodig op zijn buik voortkruipen, totdat hij dekking gevonden heeft, waarachter hij zich vlugger voort kan bewegen.

Een plotselinge of opgewonden beweging zou hem kunnen verraden: het voornaamste bij een goede waarneming is immers, dat de vijand niet weet, dat hij geobserveerd wordt.

Hier zijn enkele regels voor een goede waarneming, leert ze uit het hoofd en houdt U er aan:

1. Waarnemingen worden gewoonlijk het best gedaan met zijn tweeën.

2. Als Ge gebruik maakt van een observatiepost, overtuigt U er dan van, dat deze goed gecamoufleerd is.

3. Als Ge U voortbeweegt, zorgt er dan voor, dat uw kleeren niet tegen den achtergrond afsteken. Om een eenigszins overdreven voorbeeld te noemen: vermijdt als achtergrond een witgekalkte muur.

4. Vermijdt heuveltoppen en denkt eraan, dat Ge, zelfs in het donker, tegen den hemel afsteekt.

Afstand schatten

Oefent U in het schatten van afstanden en neemt de proef op de som door Uw passen te tellen. Een gemiddelde mannenpas is ongeveer 65 cm lang.

Het wijzerplaat systeem

Dit is een methode, die door de Engelsche soldaten gebruikt wordt om een plaats aan te duiden, welke voor beiden zichtbaar is. Kiest bijvoorbeeld een kerktoeren en duidt dezen aan als twaalf uur op een denkbeeldige wijzerplaat. Andere punten worden dan automatisch met de overige uren op de klok aangeduid, al naar gelang van hun ligging ten opzichte van de kerk. Wanneer dus de boerderij op de tekening met zeven uur is aangegeven, dan is de molen 11 uur

en de brug 2 uur. Als men deze methode gebruikt, kan men iemand vrij nauwkeurig een positie aangeven zonder met de armen te zwaaien of te wijzen. Men zegt b.v. „Ziet dien brug op twee uur ten opzichte van van de kerktoeren — daarnaast staat een groep boomen op kwart over tweeën.“ Of, nog eenvoudiger: „Een groep boomen — op 800 meter afstand en op kwart over twee ten opzichte van de kerktoeren.“

Het schrijven van een bericht

Een mededeeling zoo te schrijven, dat zij niet verkeerd begrepen kan worden, is veel moeilijker dan de meeste menschen denken. Een goede geschreven mededeeling mag alleen volstrekt noodzakelijke bijzonderheden bevatten, bijvoorbeeld:

a) Den naam van dengene, aan wien de boodschap gericht is.

b) De plaats, waar Gij U bevindt, op het oogeblik, dat Gij het bericht schrijft, waarbij Gij bedenken moet, dat de ontvanger van het bericht de omgeving misschien niet goed kent.

c) Een nauwkeurige omschrijving van de plaats, waar het waargenomen gebeurde en den tijd, waarop Gij Uw waarneming deed.

d) Het aantal manchappen en voertuigen in kwestie.

e) Tijd en datum, alsmede den naam van den afzender. Hieronder volgt een voorbeeld van een dergelijke boodschap: —

Aan: X

Van: Jan Dekker, 23 November 0920.

Ben bij de kerk, 2 kilometers ten Oosten van het kruispunt Zwolle-Apeldoorn en Harderwijk

Deventer. Ik zag 10 vijandelijke vrachtauto's, elk met 20 man, gaande richting Deventer om 0913 uur.

Weest heel voorzichtig in het doorgeven van berichten „van hooren zeggen“. Overtuigt U ervan, dat degene die U ingelicht heeft, zelf gezien heeft wat hij U vertelt. Onderwerpt hem zoo noodig aan een scherp verhoor, teneinde er zeker van te zijn, dat zijn inlichtingen nauwkeurig zijn, voor Ge ze doorgeeft.

Hieronder volgen eenige vormen van vijandelijke activiteit, die van groot belang zijn en de moeite waard om getoeterd te worden.

Posities van vijandelijke stellingen

Kazematten, machinegeweer-nesten, versterkte punten, loopgraven, batterijen (en hoe deze gecamoufleerd zijn), mijnenvelden.

Wacht u voor geruchten — zij zijn een oorlogswapen !

Evenals in 1940, zullen de Duitschers trachten geruchten te verspreiden om paniek en verwarring onder de burgerbevolking te stichten. Zij hopen daarmee de burgers de wegen op te jagen, daar waar ze den vijand bij zijn terugtocht dekking kunnen verschaffen of de geallieerde opmarsch kunnen hinderen.

Geloof geen geruchten

Deze zullen waarschijnlijk op de meest listige wijze verspreid worden en zullen misschien zelfs gunstig

Vijandelijke Opslag- en Herstelplaatsen

De aard der opslagplaats (voedsel, ammunitie, enz.) en hoe ze gecamoufleerd zijn.

Beweging van troepen, tanks, kanonnen enz :

Aantal, bewapening, aard, richting, snelheid.

Toestand van den grond en de wegen :

Moerassen, inundaties, goede of slechts wegen, klei of zandgrond.

Activiteit der 5de colonne :

Burgers, die zich op verdachte wijze gedragen en van wien het bekend is, dat ze in dienst van den vijand staan.

Nieuwe wapens of nieuwe wapentech-niek

Mogelijk gebruik van gas door den vijand : welke soorten.

klinken voor de zaak der Geallieerden.

Een opgewonden iemand zou U kunnen vertellen, dat de Geallieerden nog maar 10 kilometers verwijderd zijn en onwillekeurig zoude Ge naar de markt of het gemeentehuis willen hollen om daar hun komst af te wachten. En dat is misschien juist wat de Duitschers willen, dat Ge doet. Iemand zou U kunnen vertellen, dat de Geallieerden radio-instructies aan de bevolking heben omgeroepen om het een of ander te doen. Geeft

daaraan geen gehoor, tot Ge zeker weet, dat dit ook werkelijk zoo is en tot Ge hiervoor gesproken hebt met een volkomen vertrouwd iemand, die deze instructies zelf gehoord heeft en er zeker van is, dat ze door het *Geallieerde Hoofdkwartier uitgezonden werden.*

Nog beter zou het zijn om met een groep bureu af te spreken voortdurend met de Londensche radio in contact te blijven en hier om beurten naar te luisteren.

Maakt er vooral een gewoonte van ongelooftig te zijn als men U iets vertelt. Ondervraagt dengene, die U inlicht en denkt over wat hij gezegd heeft nauwkeurig na.

Hindert den vijand.

Als Ge kunt, hindert dan den vijand zooveel mogelijk. Gij zoudt bijvoorbeeld de werking van het vijandelijke politie-apparaat kunnen belemmeren door anonieme rapporten in te zenden over incidenten, die Ge zelf verzonnen hebt. Ondanks herhaalde versterkingen, is de politie-macht in Nederland nog maar nauwelijks

Let op de landverraders

De berechting en bestraffing der landverraders is een zaak, die den Nederlanders zelf aangaat. De geallieerde strijdkrachten zullen natuurlijk zoodra de bevrijdingsoperaties beginnen met de Nederlandsche autoriteiten samenwerken om te verhinderen, dat de handlangers van den vijand zich uit

voldoende om de orde te handhaven. Als b.v. de helft van de bevolking dergelijke mededeelingen doet, zou de politie hier vanzelfsprekend maar een klein gedeelte van kunnen verwerken en haar heele organisatie zou erdoor in de war gebracht worden. De moedige en ware vaderlanders onder de politie zouden een dergelijke desorganisatie zeker verwelkomen. De anderen — zij die met den vijand samenwerken — zullen zich nog ongeruster gaan voelen.

Als Ge dergelijke brieven schrijft, zorgt er dan voor, dat het papier op geen enkele wijze Uw identiteit verraad.

Geruchten vormen een oorlogswapen. De Ondergrondse Pers zal bij de komst der Geallieerden waardevolle diensten kunnen bewijzen door haar bladen en verspreidings-organisatie te benutten voor het bekend maken van belangrijke geallieerde mededeelingen. Wij zouden het op prijs stellen, als de redacteurs onmiddellijk na aankomst der geallieerde troepen met de commandanten contact zouden willen zoeken.

de voeten maken. Maar het geallieerde Opperbevel zal zich niet in hun bestraffing mengen, als ze eenmaal voor een Nederlandsche Rechtbank staan. Daarom is het de plicht van de Nederlandsche bevolking een lijst met de namen der landverraders in hun omgeving samen te stellen, met een omschrijving van hun wandaden.

4. Past op voor mijnen, vallen, enz

Zoals Ge weet, is het de gewoonte van den vijand om mijnen en vallen achter zich te laten in het gebied, waaruit hij zich terugtrekt. Hij zal eveneens trachten bruggen op te blazen en gebouwen, magazijnen, machines of de oogst op het veld te vernielen; kortom alles wat den Geallieerden bij hun opmarsch van nut zou kunnen zijn. Zijn bedoeling in dit opzicht is duidelijk: hij wil den Geallieerden zooveel mogelijk onophoud en last veroorzaken en zoo groot mogelijke verliezen toebrengen. Hij zal de wegen, de spoorwegen en open velden, die voor tank-operaties geschikt zijn zoolang mogelijk gevaarlijk of ontoegankelijk willen maken, tendende zich langzaam en in goede orde terug te kunnen trekken.

Waarschuwt Uw kinderen tegen mijnen en houdt hen bij U. Als Ge een mijn ontdekt, zoudt Ge iedereen een nuttigen dienst bewijzen door de plaats daarvan op duidelijk zichtbare wijze aan te geven. De beste manier zou natuurlijk zijn om een groote letter „M” op een stuk karton aan een stok vast te binden. Daar deze echter zelden voorhanden zijn, neme men wat het dichtst bij de hand is, b.v. een steen of een tak. Waarschuwt de dichtstbijzijnde geallieerde troepen. Waarschuwt Uw kinderen!

Mijnen

Er zijn twee hoofdsorten mijnen: a) „Anti-voertuig”-mijnen, die op de wegen gelegd worden of op terreinen, die naar alle waarschijnlijkheid voor vrachtauto's

en zwaar materiaal gebruikt zullen worden. b) „Anti-personen”-mijnen, die op of langs de wegen worden gelegd of op terreinen, waarvoor waarschijnlijk troepen zullen oprukken.

„Anti-voertuig” mijnen

Deze worden gewoonlijk vlak onder de oppervlakte gelegd met den top gelijk met het wegdek. De meest voorkomende soort — de Duitse Teller-mijn, — is rond en plat met bovenop een verhooging in den vorm van een paddestoel. Wanneer er een voertuig overheen rijdt, wordt de mijn door den druk tot ontploffing gebracht; soms is alleen het gewicht van een man al voldoende. Probeert deze mijnen niet op te lichten; zij zijn dikwijls door draden met landmijnen of z.g. „booby-traps” verbonden. Kijkt goed rond om te zien, of Ge U misschien in een mijnengebied bevindt; let vooral op dicht bij den grond gespannen draden. Snijdt nooit een strakgespannen draad door en trekt nooit aan een lossen draad. Als Ge een stuk draad ziet, onderzoekt dan beide enden nauwkeurig voordat Ge het aanraakt; het is zelfs raadzaam deze in het geheel niet aan te raken, maar de plaats duidelijk aan te geven, opdat anderen ze ook kunnen zien.

„Anti-personen”-mijnen

Dit zijn gewoonlijk kleine cilindervormige mijnen van 10 cM. middellijn en ongeveer 12 cM hoogte, die door een der talrijke struikeldraden, die eraan verbonden zijn, tot ontploffing gebracht wor-

★

★

★

den. Bij het eerste contact springt de mijn ongeveer een meter hoog de lucht in en ontploft daar, terwijl staalscherven in alle richtingen vliegen. Een ander soort, is de mijn, die in een houten kistje ligt en tot ontploffing gebracht wordt door het gewicht van één persoon. Aan deze mijn is bovendien dikwijls een extra ontbrander bevestigd, die de mijn doet ontploffen, als het deksel wordt opgelicht.

Raakt zelf nooit zulke mijnen aan. Rapporteer hun aanwezigheid aan de geallieerde troepen en geeft duidelijk de plaats aan.

Vallen .

Wanneer de vijand plaatsen of gebouwen ontruimt, plaatst hij dikwijls ladingen springstof, die door één onvoorzichtige beweging ontploffen, gewoonlijk door het openen van een deur of een raam, of door het oprapen van een voorwerp, dat op den grond ligt, of zelfs door een struikeldraad, die voor den toegang tot een binnenplaats of voor een gat in een muur gespannen is. Nog een andere listige manier is om den mijn te doen ontploffen door het opnemen van de telefoon. De meeste van deze ladingen zijn bovendien voorzien van een tijdont, die de mijn op een vastgesteld tijdstip

tot ontploffing brengt. De veiligste weg dien ge kunt volgen, is geen door den vijand ontruimde gebouwen binnen te gaan, totdat ze grondig door geallieerde deskundigen doorzocht zijn. Houdt, zoo mogelijk, de bewegingen van de Duitse troepen, die gebouwen betreden en verlaten, in het oog.

Als de vijand eenmaal op den terugtocht is, zal hij zijn vindingrijkheid tot de meest duivelse streken aanwenden. Om een voorbeeld te noemen: mijnen en landmijnen worden dikwijls aan de lijken van Duitse zoowel als geallieerde soldaten verbonden. *Weest op Uw hoede!*

Tijdbommen

Behalve de ladingen springstof, die door een onvoorzichtige handeling tot ontploffing gebracht worden, heeft de Duitser ook de gewoonte tijdbommen achter te laten, die na enkele dagen, doch soms ook pas na enkele weken ontploffen, al naar de lengte van de lont. Een dergelijke bom was achtergelaten in het postkantoor te Napels en ontplofte dagen daarna, waarbij een aantal burgers gedood werd. Het is daarom raadzaam om uit de buurt van publieke gebouwen te blijven, totdat ze door geallieerde autoriteiten onderzocht zijn geworden.

5. De onmiddellijke voedselvoorziening van het gebied waar de Geallieerden geland zijn

Laat ons veronderstellen, dat de geallieerde troepen geland zijn op een gedeelte van de Nederlandsche kust en dat de vijand zich terugtrekt. De eerste plicht van onze troepen is dan, de hun opgedragen militaire operaties uit te voeren. De vijand zal ondertusschen op zijn terugtocht alle voedselvoorraden, die hij zelf niet mee kan nemen, en alles wat op het veld staat, trachten te vernietigen. Hiervan moet iedere vaderlander zich goed rekenschap geven. Alles wat men doen kan om de voedselvoorraden en de oogst hiertegen te vrijwaren, zal van onschatbare waarde zijn voor Uzelf en voor Uw landgenooten: elk middel, dat Ge kunt vinden om deze voorraden den vijand te ontzeggen, zal helpen om een periode van ernstig tekort in Uw voedselvoorziening te overbruggen.

Zulk een periode is bijna onvermijdelijk, daar de geallieerde soldaten niet direct kruiwagens voedsel aan land kunnen rijden en meelzakken op hun schouders dragen. De kanonnen en tanks gaan voor en daarna de strijders.

Het is daarom noodzakelijk voor iederen Nederlander om wat voedsel, dat niet aan bederf onderhevig is, op zij te leggen voor een noodperiode, die misschien, al naar de streek waar hij woont, van een week tot drie weken zal duren. Het geallieerde opperbevel weet, dat het buitengewoon moeilijk is van Uw magere rantsoenen nog voedsel over te sparen, *maar het moet!* Dingen, die meer voedsel hebben dan anderen, of beter in de gelegenheid zijn hun eigen voedsel te produ-

ceeren, wordt in naam van het vaderland en van de Vrijheid verzocht hun landgenooten te helpen, waar dat maar mogelijk is. De bevrijding zal voor de armen zoowel als voor de rijken zijn, en zij die beter voorzien zijn dan anderen hebben een plicht te vervullen jegens de minder bedeelde.

Voedsel-voorraden

De vijand zal trachten al het vee, dat hij zelf niet mee kan nemen, te slachten en te vernietigen. Als Ge hem dit kunt beletten door zijn administratie in de war te brengen of, waar dit tenminste mogelijk is, het vee de bosschen in te drijven of op nog andere manieren, dan zult Ge hierdoor Uzelf en Uw landgenooten helpen.

Hier volgen dus instructies: a) Begint nu een voedselvoorraad aan te leggen voor noodgevallen en verbergt dien zorgvuldig. b) Maakt aantekening van alle plaatselijke opslagplaatsen van voedsel, kleeding en brandstoffen en elk transportmiddel, dat voor de distributie daarvan gebruikt kan worden, zooals handkarren, kruiwagens, karren of vrachtauto's. c) Maakt nu reeds uit hoe Ge deze voorraden tegen vernieling door den vijand kunt beschermen.

Water

Gedurende een noodtoestand kan het water besmet worden of de toevoer afgesneden. Houdt een bad of teil steeds met water gevuld (Dit kan ook tegen brandgevaar dienen). Houdt in Uw schuilkelder steeds een aantal flesschen, kruiken of

kannen steeds met versch water gevuld. Water blijft eenige dagen drinkbaar.

Als Ge in de nabijheid van een waterreservoir of pompstation woont, neemt dan maatregelen om deze tegen vernieling te beschermen.

Bevolkingsregisters en Arbeidsbureaux

Het geallieerde Opperbevel heeft de hoogste waardeering voor hen, die de in deze gebouwen aanwezige registers en kaartsystemen onbruikbaar gemaakt hebben. Vele Nederlanders hebben reden deze „partisanen" dankbaar te zijn en nog anderen zullen tijdens de bevrijding reden tot dankbaarheid hebben.

De Zwarte Markt

De Zwarte Markt, die gedurende het eerste stadium van de bezetting zoo noodzakelijk was, dient nu de belangen van den vijand, sinds deze zijn eigen aankoop-agentschappen heeft opgericht, die tot elken prijs levensmiddelen inslaan. Boeren, kweekers en tusschenpersonen, die aan de agenten van den vijand verkoopen, worden hierbij gewaar-

chuwd; dat ze niet zullen wordens vergeten als de geallieerde troepen aankomen. Het is nu Uw vaderlandsche plicht om direct aan de bevolking te verkoopen — en zoodoende Uw landgenooten te helpen en Uw producten uit de handen van den vijand te houden. Zoodra echter de vijand verdwenen is, moet al het voedsel door de officiële kanalen onder de geheele bevolking gedistribueerd worden. Op dat oogenblik zal de Zwarte Markt niets anders zijn dan een anti-sociale en verachtelijke geldjagerij, waarvoor geen verontschuldiging te vinden is en die zonder pardon onderdrukt zal worden.

Voertuigen

Als Ge handkarren of kruiwagens bezit, verbergt ze dans reeds *iii*, of als dit niet mogelijk is, zoodra het signaal voor de landings-operaties gegeven is. Als Ge ze niet kunt verbergen, tracht ze dan onbruikbaar te maken door de wielen eraf te nemen. Als Ge een motorvoertuig hebt, verwijdert er dan een onmisbaar onderdeel van en verstopt het.

hoofd koel houdt en onmiddellijk Uw maatregelen neemt.

Als Ge buitenhuis door een gasaanval overvallen wordt, bedekt dan onmiddellijk mond en neus met een vochtige doek; de troepen in den vorigen oorlog gebruikten dikwijls een zakdoek, waarop ze gewaterd hadden. Gaat dan, tegen den wind in, naar een hooger gelegen plaats of naar een bovenkamer.

Wilt gas eenige blijvende uit-

werking op troepen hebben, dan moet het zwaarder zijn dan de lucht en daarom dicht langs den grond drijven.

De vier voornaamste gassoorten

1) Traangas. 2) Niesgas. 3) Verstikkend gas. 4) Blaartrekkend gas.

Traangassen.

Deze zijn niet ernstig en hebben geen blijvende uitwerking; zij zullen geen blindheid veroorzaken. Wascht de oogen met zout water, en stelt den patient gerust.

Niesgassen.

Arsenicumrook enz. Deze hebben vaak geen reuk en zijn onzichtbaar. De symptomen zijn snuiven en niezen, met sterke neerslachtigheid en soms overgeven. Houdt den patient absoluut rustig, stelt hem gerust en behandelt hem als voor een zenuwshock.

Verstikkende gassen.

Chloor- en Phosgeengassen zijn de voornaamste en ruiken naar chloor of rottend hooi. Volstrecte rust voor den patient, geen alcoholische drank, doch heete zoete koffie of soep. Houdt den patient warm en stelt hem gerust en behandelt hem als voor een zenuwshock. Past in geen geval kunstmatige ademhaling toe, daar dit den toestand zou kunnen verergeren.

Blaartrekkende gassen.

Mosterdgas is hiervan het voornaamste, dat lang en hardnekkig boven den grond blijft hangen en als vloeistof op den grond blijft liggen. Het ruikt naar knoflook. Een ander blaartrekkend gas (het Lewesiet) ruikt naar geraniums.

Hoe men letsel door mosterdgas veroorzaakt, kan voorkomen

Mosterdgas, hetzij gebruikt in den vorm van een verdampende vloeistof, hetzij als stofregen of gewoon in gasvorm, zal op elk gedeelte van het lichaam dat er mee in aanraking komt, blaren doen ontstaan. De blaren zullen niet dadelijk zichtbaar zijn. Volgt daarom de volgende aanwijzingen nauwkeurig, als Ge denkt, dat iemand met dat gas besmet is.

Ook kleeren en andere voorwerpen worden er door aangetast; zij zijn dus gevaarlijk om aan te raken, totdat ze gewassen zijn.

Als Gij in aanraking zijt geweest met mosterdgas in vloeibaren of gasvorm, kleedt U dan zoo vlug mogelijk geheel uit; Uw schoenen moet Ge uitdoen, voor Ge het huis binnengaat.

Laat Uw kleeren buiten en wascht U grondig met zeep en zoo heet mogelijk water. Dit ontkleeden en wassen moet binnen de twintig minuten geschieden. Als er vloeibaar gas met Uw huid in aanraking is geweest, wascht dan dat gedeelte onmiddellijk met zeep en heet water.

Behandeling voor gas

Vele van de gassen die in den oorlog gebruikt worden, behoeven niet levensgevaarlijk zijn, als men de juiste behandeling volgt.

Besmette kledingstukken moeten uitgedaan, de oogen goed uitgewassen, de huid gewassen en den mond en de keel door te gorgelen goed uitgespoeld worden.

De patient moet volstrecte rust houden. Behandelt hem als voor een zenuwshock, totdat deskundige hulp beschikbaar is.

kannen steeds met versch water gevuld. Water blijft eenige dagen drinkbaar.

Als Ge in de nabijheid van een waterreservoir of pompstation woont, neemt dan maatregelen om deze tegen vernieling te beschermen.

Bevolkingsregisters en Arbeidsbureaux

Het geallieerde Opperbevel heeft de hoogste waardeering voor hen, die de in deze gebouwen aanwezige registers en kaartsystemen onbruikbaar gemaakt hebben. Vele Nederlanders hebben reden deze „partisanen” dankbaar te zijn en nog anderen zullen tijdens de bevrijding reden tot dankbaarheid hebben.

De Zwarte Markt

De Zwarte Markt, die gedurende het eerste stadium van de bezetting zoo noodzakelijk was, dient nu de belangen van den vijand, sinds deze zijn eigen aankoop-agentschappen heeft opgericht, die tot elken prijs levensmiddelen inslaan. Boeren, kweekers en tusschenpersonen, die aan de agenten van den vijand verkoopen, worden hierbij gewaar-

6. Als de Duitschers gas gebruiken

Om te beginnen dit: weest niet bang voor gas. Bedenkt, dat in den vorigen oorlog slechts 1% van alle verliezen door gas veroorzaakt werd. Als ge het hoofd koel houdt, zult Ge er ongetwijfeld zonder letsel aan weten te ontkomen.

Het is heel moeilijk zoo veel gas te gebruiken, dat het in de open lucht doodelijk is. Het weer en de wind kunnen U te hulp komen. Een vleugje gas zal U geen blijvend kwaad doen, mits Gij het

chuwde, dat ze niet zullen wordens vergeten als de geallieerde troepen aankomen. Het is nu Uw vaderlandsche plicht om direct aan de bevolking te verkoopen — en zoodoende Uw landgenooten te helpen en Uw producten uit de handen van den vijand te houden. Zoodra echter de vijand verdwenen is, moet al het voedsel door de officiële kanalen onder de geheele bevolking gedistribueerd worden. Op dat oogenblik zal de Zwarte Markt niets anders zijn dan een anti-sociale en verachtelijke geldjagerij, waarvoor geen verontschuldiging te vinden is en die zonder pardon onderdrukt zal worden.

Voertuigen

Als Ge handkarren of kruiwagens bezit, verbergt ze dans reeds *iii*, of als dit niet mogelijk is, zoodra het signaal voor de landingsoperaties gegeven is. Als Ge ze niet kunt verbergen, tracht ze dan onbruikbaar te maken door de wielen eraf te nemen. Als Ge een motorvoertuig hebt, verwijdert er dan een onmisbaar onderdeel van en verstopt het.

hoofd koel houdt en onmiddellijk Uw maatregelen neemt.

Als Ge buitenhuis door een gasaanval overvallen wordt, bedekt dan onmiddellijk mond en neus met een vochtige doek; de troepen in den vorigen oorlog gebruikten dikwijls een zakdoek, waarop ze gewaterd hadden. Gaat dan, tegen den wind in, naar een hooger gelegen plaats of naar een bovenkamer.

Wilt gas eenige blijvende uit-

werking op troepen hebben, dan moet het zwaarder zijn dan de lucht en daarom dicht langs den grond drijven.

De vier voornaamste gassoorten

1) Traangas. 2) Niesgas. 3) Verstikkend gas. 4) Blaartrekkend gas.

Traangassen.

Deze zijn niet ernstig en hebben geen blijvende uitwerking; zij zullen geen blindheid veroorzaken. Wascht de oogen met zout water, en stelt den patient gerust.

Niesgassen.

Arsenicumrook enz. Deze hebben vaak geen reuk en zijn onzichtbaar. De symptomen zijn snuiven en niezen, met sterke neerslachtigheid en soms overgeven. Houdt den patient absoluut rustig, stelt hem gerust en behandelt hem als voor een zenuwschok.

Verstikkende gassen.

Chloor- en Phosgeengassen zijn de voornaamste en ruiken naar chloor of rottend hooi. Volstrecte rust voor den patient, geen alcoholische drank, doch heete zoete koffie of soep. Houdt den patient warm en stelt hem gerust en behandelt hem als voor een zenuwschok. Past in geen geval kunstmatige ademhaling toe, daar dit den toestand zou kunnen verergeren.

Blaartrekkende gassen.

Mosterdgas is hiervan het voornaamste, dat lang en hardnekkig boven den grond blijft hangen en als vloeistof op den grond blijft liggen. Het ruikt naar knoflook. Een ander blaartrekkend gas (het Lewesiet) ruikt naar geraniums.

Hoe men letsel door mosterdgas veroorzaakt, kan voorkomen

Mosterdgas, hetzij gebruikt in den vorm van een verdampende vloeistof, hetzij als stofregen of gewoon in gasvorm, zal op elk gedeelte van het lichaam dat er mee in aanraking komt, blaren doen ontstaan. De blaren zullen niet dadelijk zichtbaar zijn. Volgt daarom de volgende aanwijzingen nauwkeurig, als Ge denkt, dat iemand met dat gas besmet is.

Ook kleeren en andere voorwerpen worden er door aangetast; zij zijn dus gevaarlijk om aan te raken, totdat ze gewassen zijn.

Als Gij in aanraking zijt geweest met mosterdgas in vloeibaren of gasvorm, kleedt U dan zoo vlug mogelijk geheel uit; Uw schoenen moet Ge uitdoen, voor Ge het huis binnengaat.

Laat Uw kleeren buiten en wascht U grondig met zeep en zoo heet mogelijk water. Dit ontkleeden en wassen moet binnen de twintig minuten geschieden. Als er vloeibaar gas met Uw huid in aanraking is geweest, wascht dan dat gedeelte onmiddellijk met zeep en heet water.

Behandeling voor gas

Vele van de gassen die in den oorlog gebruikt worden, behoeven niet levensgevaarlijk zijn, als men de juiste behandeling volgt.

Besmette kleedingstukken moeten uitgedaan, de oogen goed uitgewassen, de huid gewassen en den mond en de keel door te gorgelen goed uitgespoeld worden.

De patient moet volstrecte rust houden. Behandelt hem als voor een zenuwschok, totdat deskundige hulp beschikbaar is.

Samenvatting

De geheele bevolking wordt ge-waarschuwd tegen misleidende en bedriegelijke handelings- en ge-ruchten van Duitsche zijde, en vooral tegen voorbarige berichten aangaande een geallieerde landing. Als de tijd hiervoor gekomen is, zal dit op onmiskenbare wijze door de Londensche radio aangekondigd worden.

Vele patriotten zullen misschien hun gezinnen moeten verlaten om arrestatie en deportatie te vermijden : laat een ieder klaar staan om deze ondergedokenen onderdak te verschaffen en te helpen.

Laat niemand zijn woonplaats verlaten op zoek naar grootere veiligheid : thuis of bij vrienden is het veel veiliger.

Ieder gezin moet een schuilkelder voor gebruik gereed hebben in geval van bombardementen.

Minstens één lid van een huisgezin moet in staat zijn om Eerste Hulp te verlenen en moet hiervoor het noodige gereed hebben.

Evenzoo moet er minstens één lid van Uw gezin op de hoogte zijn van brandbestrijding en er voor zorgen dat water, zand enz. voorhanden zijn.

Ieder gezin moet ten allen koste een voorraad-voedsel op zij zien te leggen, indien mogelijk voldoende voor 2 of 3 weken. Degenen die zullen moeten onderduiken, moeten een persoonlijke voorraad klaar hebben liggen.

Op hen van wie het dagelijksche leven in een gemeente afhankelijk is rust een bijzondere verantwoorde-lijkheid : zij moeten de gemeentelijke diensten zoo lang mogelijk in stand houden of deze zoo spoedig mogelijk hervatten. Dit is natuur-

lijk vooral van toepassing op dok-toren en pleegzusters, mecaniciens, rioleerings- en waterleidingsper-soneel. Gas-en electriciteitsper-soneel, spoorwegwerkers, vracht-autochauffeurs, dokwerkers en andere transportarbeiders, zullen noodig zijn zoodra de vijand uit een zekere streek verdreven is. Zij moeten daarom deportatie tot elken prijs vermijden. Alvorens te „verdwijnen” moeten vrachtauto-chauffeurs de onmisbare onder-deelen van hun voertuigen verwij-deren en spoorwegarbeiders moeten hetzelfde doen met de locomotieven, seintoestellen enz.

De patriotten onder de gemeente-ambtenaren en andere vooraan-staande burgers in iedere stad of dorp, loopen gevaar als gijzelaars gearresteerd te worden en moeten dus ook klaar staan om onder te duiken.

De leden van de georganiseerde weerstandsgroepen zullen hun voor-genomen plannen ten uitvoer bren-gen. Het is hun plicht om de vele patriotten bij te staan die hun toevlucht moeten nemen tot een „illegaal” leven naarmate de dag der bevrijding nadert.

Ook anderen die actief werkzaam zijn, moeten arrestatie zien te voor-komen in geval de Duitschers een deportatie op grooten schaal onder-nemen.

Zij moeten trachten het vijande-lijk transport en de verbindingslijnen gedurende de bevrijdings-operaties te hinderen, hetgeen van het grootste strategische belang is.

Zij moeten trachten den vijand te verhinderen om voedselvoorraden te vernietigen of met zich mede te

voeren : alle vijandelijke verde-digings-posities, mijnevelden enz. moeten geobserveerd worden ; leert Uw eigen omgeving goed kennen en oefent U in het gebruik van kaarten om zoodoende de geallieerde troepen te helpen en den weg te kunnen wijzen.

Laat iedereen de verraders en de quislings in de gaten houden en hen beletten te ontsnappen ; brengt den

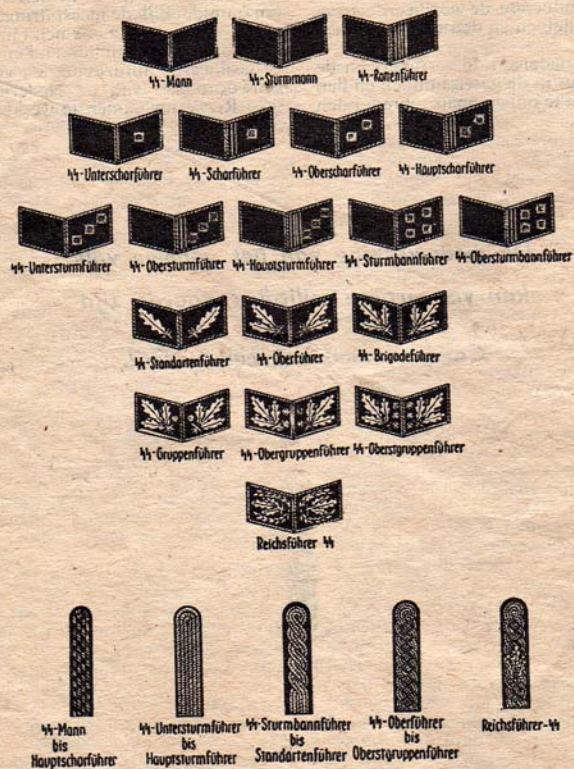
administratieven en Politie-dienst van den vijand in de war ; indien mogelijk, bereidt dan de patriotten, die in staat zijn om de gemeentelijke diensten over te nemen voor, om onmiddellijk de meest dringende taken op zich te nemen in de bevrijde streken van het land en met de geallieerde autoriteiten en vertegenwoordigers van de Nederland-sche Regeering samen te werken.

**De medewerking van het geheele volk
kan van groote militaire waarde zijn**

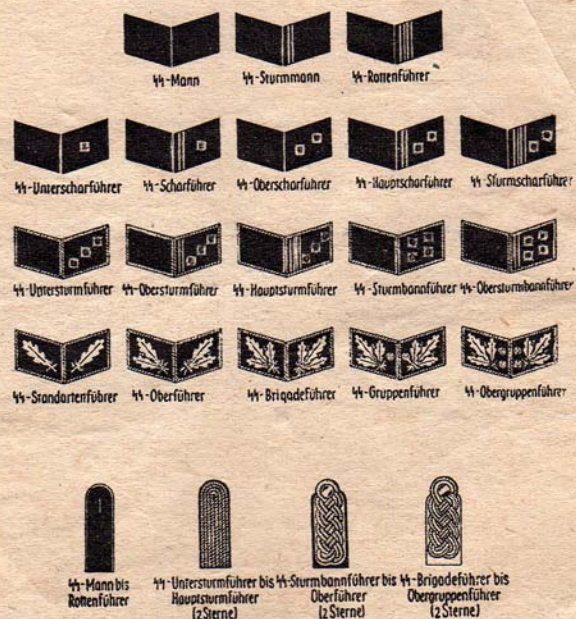
Goeden moed en veel succes !

Graden en kenteekens in 卐

Graden en kenteekens in Waffen 卐

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

ROID

Method of use: ...